Utbildningsutskottets betänkande 1984/85:6

om svenskundervisning för vuxna invandrare (prop. 1983/84:199)

Propositionen

Regeringen har efter föredragning av statsrådet Gradin i proposition 1983/84:199 (arbetsmarknadsdepartementet) föreslagit riksdagen att godkänna de i propositionen förordade riktlinjerna för en förändring av svenskundervisningen för vuxna invandrare.

Motionerna

1983/84:2976 av Lars Werner m. fl. (vpk) vari yrkas

1. att riksdagen beslutar att undervisningen i svenska för invandrare skall bedrivas inom ramen för det kommunala skolväsendet,
2. att riksdagen uttalar att något tak för högsta antal timmar den enskilde har rätt till svenskundervisning för invandrare ej bör anges,
3. att riksdagen uttalar att uppdelning i grund- och påbyggnads-sfi ej bör ske samt att yrkesrelevant svenskundervisning för invandrare bör vara ett självklart moment i yrkesutbildning,
4. att riksdagen uttalar att någon tidsram varefter rätt till svenskundervisning för invandrare upphör ej bör anges,
5. att riksdagen hos regeringen hemställer om förslag om utbildning av lärare i svenska som främmande språk i enlighet med vad som anförs i motionen,
6. att riksdagen uttalar att undervisningen i svenska för invandrare bör finansieras genom en arbetsgivaravgift.

1983/84:2977 av Stina Gustavsson (c) och Rune Gustavsson (c) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts beträffande fortsatt undervisning i svenska språket vid flyktingförläggningarna i Alvesta och Moheda.

1983/84:2978 av Sivert Andersson m. fl. (s) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att grund-sfi på sikt tillförsäkras alla invandrare som är i behov därav,
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att sfi genomförs så att den tidigare starka samverkan mellan studieförbunden och de fackliga organisationerna kan bibehållas,
3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att facklig medverkan garanteras när det gäller att förmedla kunskaper om arbetsmarknaden och förhållandena där i sfi-verksamheten,
4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att regeringen i

det fortsatta beredningsarbetet av statsbidrag till sfi bör ta hänsyn till behovet av statligt bidrag till den uppsökande verksamheten,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att AMU i ett övergångsskede får bedriva också grund-sfi,

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att LO med sina starka medlemsintressen i sfi blir representerad i den föreslagna organisationskommittén.

1983/84:2979 av Kerstin Göthberg m. fl. (c) vari yrkas

1. att riksdagen avslår proposition 1983/84:199,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförs rörande skyndsam beredning av en samlad reform,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförs rörande riktlinjerna för en samlad reform.

1983/84:2980 av Margareta Palmqvist (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behov av sfi för s. k. gamla invandrare m. m.

1983/84:2981 av Jörgen Ullenhag m. fl. (fp) vari, såvitt nu är i fråga, yrkas att riksdagen beslutar att – med avslag på proposition 1983/84:199 i tillämpliga delar – som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts angående

1. friheten för kommunerna att själva avgöra vem som skall vara utbildningsanordnare,

2. möjlighet att utnyttja folkhögskolorna som utbildningsanordnare,

3. möjlighet att efter individuell prövning förlänga studietiden under den grundläggande utbildningen,

4. möjlighet att påbörja undervisningen redan under tiden som frågan om uppehållstillstånd behandlas,

6. rätten till studiestöd under påbyggnadsutbildningen,

7. kravet på studieplaner och lärarkompetens.

1983/84:2982 av Lars Hjertén (m) och Göte Jonsson (m) vari yrkas

1. att riksdagen uttalar sig för att man vid anordnandet av grund-sfi också skall räkna in folkhögskolan bland dem som anordnar utbildningen,

2. att riksdagen uttalar sig för att påbyggnads-sfi skall kunna anordnas som ämneskurs vid folkhögskola.

1983/84:2983 av Elver Jonsson (fp) och Kenth Skårvik (fp) vari yrkas

1. att riksdagen uttalar sig för att svenskundervisning för vuxna invandrare inordnas i ett system med stor flexibilitet för att tillgodose skilda behov och önskemål,

2. att riksdagen uttalar sig för att undervisningens tyngdpunkt kan ligga vid annan tid än det första invandringsåret,

3. att riksdagen uttalar sig för att undervisningstimmarna i de fall då de visar sig vara otillräckliga regelmässigt kan få utökas utöver de föreslagna 600 timmarna,

4. att riksdagen uttalar sig för att landets folkhögskolor engageras i svenskundervisningen för invandrare i såväl grund-sfi som påbyggnadskurser i en omfattning som motsvarar efterfrågan och behov.

1983/84:2984 av Berit Oscarsson m. fl. (s) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om svenska för invandrare,

2. att riksdagen beslutar uttala sig för att den nya organisationen bör träda i kraft tidigast den 1 juli 1986.

1983/84:2985 av Per Unckel m. fl. (m) vari yrkas att riksdagen med avslag på regeringens förslag – i de i motionen berörda delarna – som riktlinjer för förändring av svenskundervisningen för vuxna invandrare beslutar som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts i fråga om riktlinjer och beslutsordning för sfi-utbildningen[1].

Utskottet

I detta betänkande behandlar utbildningsutskottet regeringens förslag i proposition 1983/84:199 om svenskundervisning för vuxna invandrare samt motioner väckta med anledning av propositionen. Socialförsäkringsutskottet och arbetsmarknadsutskottet har beretts tillfälle att yttra sig till utbildningsutskottet över propositionen och motionerna i de delar som berör resp. utskotts beredningsområde. De båda utskottens yttranden, nämligen SfU 1984/85:1 y och AU 1984/85:1 y, fogas som *bilaga 1* och *bilaga 2* till detta betänkande.

Inledning

I propositionen erinras om att en invandring av den storlek som Sverige har haft sedan 1960-talet kräver särskilda insatser från samhällets sida på en rad områden. Bland sådana insatser intar undervisning i svenska och orientering om svenska samhällsförhållanden en framträdande plats. Kunskaper i svenska är nödvändiga för att invandrarna skall kunna finna sig till rätta i samhället och i arbetslivet, förstå information om svenska förhållanden och delta i utbildning samt få del i medinflytande och samhällelig gemenskap. Svenskundervisningen för vuxna invandrare har därför kommit att utgöra en väsentlig del av invandrarpolitiken. Flera reformer har också genomförts på detta område sedan mitten av 1960-talet.

Fr. o. m. år 1965 anvisar riksdagen medel för avgiftsfri undervisning i svenska med samhällsorientering för invandrare. Undervisningen anordnas som försöksverksamhet genom studieförbunden och avser dels undervisning till följd av den sedan år 1973 gällande lagen (1972:650) om rätt till ledighet och lön i 240 timmar vid deltagande i svenskundervisning för invandrare

[1] Yrkandet tas upp även i UbU 1984/85:3.

(svenskundervisningslagen), dels svenskundervisning för övriga invandrare. Försöksverksamheten omfattar även studiecirklar med särskild samhällsundervisning för invandrare samt uppsökande verksamhet bland hemarbetande invandrare. Fr. o. m. sommaren 1968 t. o. m. budgetåret 1981/82 anordnades också särskilda sommarkurser för invandrare vid flera folkhögskolor.

Undervisning i svenska språket med samhällsorientering anordnas också inom arbetsmarknadsutbildningen (AMU). Sådan undervisning genomfördes fram till år 1970 av studieförbunden. Sedan budgetåret 1970/71 genomförs större delen av svenskundervisningen inom AMU vid AMU-centra. Undervisningen skall ge sådana kunskaper och färdigheter i svenska som krävs för att genomgå en planerad yrkesutbildning inom AMU.

Kurser i svenska språket med samhällsorientering anordnas även inom ramen för statens flyktingomhändertagande. Dessa kurser anordnas t. o. m. år 1984 på olika sätt beroende på om deltagarna vistas i permanenta förläggningar, i tillfälliga förläggningar eller är enskilt inkvarterade. Riksdagen beslöt vid riksmötet 1983/84 (prop. 1983/84:124, SfU 1983/84:27, rskr 1983/84:295) om nya former fr. o. m. år 1985 för flyktingmottagande genom invandrarverkets och kommunernas försorg. Svenskundervisningen skall vara en del i den kommunala verksamheten för flyktingar.

År 1977 infördes grundutbildning för vuxna. Utbildningen riktar sig till dem som inte på något språk har grundläggande kunskaper i läsning och skrivning eller inte har grundläggande kunskaper i matematik. Kommunerna skall sörja för att grundutbildning för vuxna anordnas. För verksamheten utgår statsbidrag från anslaget Bidrag till kommunal utbildning för vuxna. Grundutbildning för vuxna är avsedd för alla som är i behov av sådan utbildning och riktar sig inte särskilt till invandrare. Drygt hälften av deltagarna är dock invandrare vilka, utöver den grundläggande undervisningen i läsning, skrivning och matematik, även får viss svenskundervisning inom grundutbildningen för vuxna (jfr förslag till vuxenutbildningslag, 3 kap. 5 och 6 §§, i prop. 1984/85:37).

Slutligen bör nämnas även den särskilda undervisningen i svenska för utländska studerande inom högskolan, som finansieras från sektorsanslagen för grundläggande högskoleutbildning. Regeringens förslag om nya former för svenskundervisning för gäststuderande (prop. 1983/84:115) har behandlats av utbildningsutskottet i betänkandet UbU 1984/85:3. Utskottet återkommer i det följande till denna fråga.

År 1978 tillkallades SFI-kommittén (A 1978:07). Den överlämnade i november 1981 sina betänkanden (SOU 1981:86) Svenskundervisning för vuxna invandrare – Överväganden och förslag och (SOU 1981:87) Svenskundervisning för vuxna invandrare – Kartläggning av nuläget, vilka har remissbehandlats.

Föredragande statsrådet konstaterar att då det saknats ett sammanhållet system för svenskundervisningen har bl. a. frågor om mål, innehåll och studiestöd behandlats på skilda sätt beroende på vem som varit huvudman

för undervisningen. Vidare har vissa invandrare kunnat få mycket omfattande undervisning, medan andra stått helt utanför. Den kritik som framförts mot nuvarande ordning är enligt föredragande statsrådets mening befogad.

Strukturella förändringar på arbetsmarknaden har medfört att många invandrare har blivit arbetslösa. Arbeten som inte har ansetts kräva kvalificerade kunskaper i svenska har försvunnit, medan allt fler nya arbeten kräver goda kunskaper i språket. Goda kunskaper i svenska har blivit nödvändiga inte endast för att få ett arbete utan även för att kunna behålla det Goda kunskaper i svenska krävs också för att invandrarna skall klara en yrkesutbildning eller en grundläggande teoretisk utbildning i syfte att stärka sin ställning på arbetsmarknaden. För samhället innebär bristande svenskkunskaper en kostnad t. ex. i form av hög arbetslöshet och studieavbrott i AMU och annan vuxenutbildning.

Mot den redovisade bakgrunden anser föredragande statsrådet det angeläget att nu göra förändringar i systemet för undervisning i svenska för invandrare (sfi).

I motion 1983/84:2979 (c) hävdas att det förslag regeringen lägger fram i proposition 1983/84:199 är mycket ofullständigt. Det saknas enligt motionen framför allt konkreta förslag beträffande det nya systemets ekonomi och finansiering. Det saknas också förslag till lagstiftning beträffande rätten till ledighet för svenskundervisning och beträffande studiestöd. Mot denna bakgrund yrkas *avslag på propositionen* i dess helhet (yrkande 1). Vidare hemställs att regeringen lägger fram ett *nytt förslag* för riksdagen under hösten 1984 (yrkande 2). I motionen redovisas riktlinjer för detta nya förslag bl. a. beträffande studietidens längd, anordnare av undervisningen, finansieringen av reformen, lärarnas kompetens och tiden för ikraftträdande av reformen (yrkande 3).

Både socialförsäkringsutskottet (SfU 1984/85:1 y) och arbetsmarknadsutskottet (AU 1984/85:1 y) anser att riksdagen bör ta ställning nu till de av utskotten berörda delfrågorna i en svenskundervisningsreform. Även utbildningsutskottet anser att riksdagen nu bör ta ställning till förslagen i den föreliggande propositionen och de motioner som väckts med anledning av den. Utan att här föregripa dessa ställningstaganden i delfrågor föreslår utskottet att riksdagen avslår motion 1983/84:2979 yrkandena 1 och 2 samt 3 i denna del. De riktlinjer för en reform som förs fram i motionsyrkande 3 tar utskottet upp i det följande.

En ny enhetlig utbildning i svenska för invandrare (sfi)

I propositionen föreslås att nuvarande svenskundervisning i form av försöksvis anordnade studiecirklar, grundläggande utbildning i svenska vid AMU samt svenskundervisning vid flyktingförläggningarna skall ersättas med en ny enhetlig svenskundervisning uppdelad i grundläggande utbildning

i sfi (grund-sfi) och påbyggnadsutbildning i sfi (påbyggnads-sfi). Den svenskundervisning som ges inom grundutbildningen för vuxna berörs inte av reformen.

Enligt motion 1983/84:2976 (vpk) yrkande 3 i denna del bör riksdagen uttala att sfi inte bör delas upp i grund-sfi och påbyggnads-sfi. Undervisningens uppläggning bör i stället avgöras efter prövning av individuella behov av sfi.

Utskottet vill först erinra om att det enligt propositionen är nödvändigt med en individualisering av utbildningen i sfi såväl till omfattning som till uppläggning. Utskottet finner den föreslagna uppdelningen i grund-sfi och påbyggnads-sfi ändamålsenlig bl. a. med hänsyn till att olika invandrare kan ha behov av olika slag av påbyggnads-sfi. Utskottet föreslår att riksdagen godkänner vad som förordats i propositionen i fråga om uppdelningen av den nya enhetliga svenskundervisningen i grund-sfi och påbyggnads-sfi och avslår motion 1983/84:2976 yrkande 3 i denna del.

Statligt ramansvar samt mål och läroplan för utbildning i sfi

Det bör enligt propositionen finnas ett *statligt ramansvar* för all utbildning i sfi. Detta innebär bl. a. att staten genom ett särskilt statsbidrag bidrar till kostnader för bl. a. lärarlöner och administration. Staten bör vidare fastställa målen för verksamheten och utfärda riktlinjer för den.

De *mål för utbildning i sfi* som fastställs bör vara av övergripande karaktär och formuleras så att de utgör ett riktmärke för samhällets insatser beträffande såväl grund-sfi som påbyggnads-sfi. Föredragande statsrådet förordar att de av SFI-kommittén föreslagna målen skall gälla för sfi. De lyder sålunda:

Sfi-utbildningen har till syfte att ge invandraren sådana kunskaper i svenska språket samt om det svenska samhället och arbetslivet att invandraren kan ta vara på sina rättigheter och påverka sin situation samt fullgöra de krav och skyldigheter som det dagliga livet bjuder. Undervisningen skall vidare bidra till att invandrarens ställning på t. ex. arbetsmarknaden stärks, att invandraren kan medverka i det kulturella, sociala, fackliga och politiska livet samt genomgå utbildning inom det reguljära vuxenutbildningssystemet i form av allmän grundutbildning och yrkesutbildning.

Grund-sfi skall enligt föredragande statsrådet vara en introduktion till svenska förhållanden och ge allmänna kunskaper i svenska och om Sverige och inte vara specialinriktad på något område. Utbildningen bör vidare kunna innehålla studie- och yrkesorientering (syo). Särskilt för invandrargrupper med en annan syn på könsroller än den som gäller i Sverige är det angeläget att klargöra hur det svenska samhället ser på jämställdhet och könsroller. Eftersom en stor del av deltagarna i grund-sfi förutsätts behöva en yrkesinriktad arbetsmarknadsutbildning efter grund-sfi, bör arbetsförmedlingen och fackmän med anknytning till arbetslivet kunna medverka i

den orientering om arbetsmarknaden som bör ingå i undervisningen. Även arbetslivskunskap bör kunna ingå i grund-sfi.

Påbyggnads-sfi skall bygga vidare på de kunskaper och färdigheter som invandraren fått i grund-sfi. Innehållet bör således ligga på en nivå som klart skiljer undervisningen från nybörjarundervisning.

Utskottet tillstyrker i likhet med arbetsmarknadsutskottet och socialförsäkringsutskottet vad som förordats i propositionen om ett statligt ramansvar och om mål för utbildningen i sfi.

I en *läroplan för grund-sfi* bör enligt föredragande statsrådets mening det huvudsakliga innehållet i undervisningen anges. Läroplanen bör omfatta mål och riktlinjer samt fastställas av regeringen. Skolöverstyrelsen (SÖ) avses få i uppdrag att efter samråd med bl. a. statens invandrarverk och arbetsmarknadsverket utarbeta förslag till läroplan.

Enligt motion 1983/84:2981 (fp) yrkande 7 i denna del bör riksdagen ge regeringen till känna att krav bör ställas på formaliserade studieplaner för sfi. Av dessa skall framgå bl. a. att deltagarnas kunskapsnivå skall prövas i ett test innan de får fortsätta från grund-sfi till påbyggnads-sfi.

Utskottet har inget att erinra mot vad som förordas i propositionen om en läroplan för grund-sfi av vilken det huvudsakliga innehållet i undervisningen skall framgå. Även riktlinjer för undervisningen kommer att tas upp i läroplanen. Kravet i motionen på att det skall finnas studieplaner bör därmed vara tillgodosett. Utskottet vill vidare erinra om att föredragande statsrådet i propositionen nämner möjligheten att använda någon form av diagnostiska instrument vid övergången till påbyggnads-sfi i AMU. Med det anförda föreslår utskottet att riksdagen avslår motion 1983/84:2981 yrkande 7 i denna del och godkänner de riktlinjer som förordats i propositionen.

Enligt motion 1983/84:2978 (s) yrkandena 2 och 3 bör riksdagen ge regeringen till känna att utbildningen i sfi bör genomföras så att den tidigare starka samverkan mellan studieförbunden och de fackliga organisationerna kan bibehållas och att *facklig medverkan* i utbildningen i sfi bör garanteras när det gäller att förmedla kunskaper om arbetsmarknaden och förhållandena där.

Utskottet erinrar om att fackmän med anknytning till arbetslivet enligt propositionen bör kunna medverka i den orientering om arbetsmarknaden som bör ingå i undervisningen. Vid undervisningen i arbetslivskunskap bör enligt föredragande statsrådet frågor om arbetarskydd, arbetsrätt och de fackliga organisationernas roll kunna behandlas, varvid experter t. ex. från de fackliga organisationerna och från andra organisationer samt från myndigheter bör kunna anlitas. Det framhålls också i propositionen att det är angeläget att det sker ett samråd mellan kommunen, studieanordnaren och de lokala parterna när utbildningen för arbetstagare planeras. Utskottet anser med det anförda att riksdagen inte behöver göra de i motionen begärda

uttalandena. Riksdagen bör således avslå motion 1983/84:2978 yrkandena 2 och 3.

Längden på utbildningen i sfi m. m.

Den nuvarande *sfi-utbildningens längd* beror på i vilken form den ges. Den nya enhetliga sfi-undervisningen bör enligt föredragande statsrådet omfatta genomsnittligt 600 timmar. Föredragande statsrådet framhåller att det är nödvändigt att individualisera undervisningen såväl till omfattning som till innehåll för att möta de mycket olika behov och förutsättningar som finns hos invandrare. Det går därför inte att fixera ett visst antal timmar som alla skall ha. I stället bör som tidigare redovisats målet för undervisningen definieras och den kunskapsnivå man skall uppnå genom grund-sfi framgå av läroplanen för grund-sfi. Man måste dock utgå från ett genomsnittligt antal timmar per deltagare vid medelsanvisningen. De som går till AMU och får sin påbyggnads-sfi där förutsätts få genomsnittligt 300 timmars grund-sfi och genomsnittligt 300 timmars påbyggnads-sfi inom AMU. De som får sin påbyggnads-sfi genom studieförbunden förutsätts få genomsnittligt 400 timmars grund-sfi och genomsnittligt 200 timmars påbyggnads-sfi. Den genomsnittliga *gruppstorleken* anges till tolv deltagare. Kommuner med få invandrare bör samarbeta med andra kommuner. Det kan dock bli nödvändigt med mindre gruppstorlek i vissa fall. Undervisningen förordas få en sådan uppläggning att den kan bedrivas på *deltid*.

Behovet av att individualisera utbildningens längd stryks under i motionerna 1983/84:2976 (vpk) yrkande 2, 1983/84:2979 (c) yrkande 3 i denna del, 1983/84:2981 (fp) yrkande 3, 1983/84:2983 (fp) yrkande 3 och 1983/84:2985 (m) i denna del. Dessutom anser motionärerna att det genomsnittliga antalet undervisningstimmar per deltagare är för lågt för att invandrarna skall få en reell möjlighet att uppnå målet för utbildningen i sfi. I motionerna 1983/84:2979 och 1983/84:2985 yrkas att det genomsnittliga antalet undervisningstimmar per deltagare bör vara 700, varav 500 i grund-sfi och 200 i påbyggnads-sfi. Enligt motion 1983/84:2976 bör medelsbehovet beräknas utifrån ett genomsnitt av 600–700 timmar per deltagare.

Mot bakgrund av invandrarnas varierande behov av utbildning i sfi anser arbetsmarknadsutskottet att utbildningstiden kan behöva bli längre än det genomsnitt som anges i propositionen.

Utbildningsutskottet instämmer med vad som anförs i propositionen och motionerna om behovet av individualiserad undervisning. Utskottet anser det mycket angeläget att invandrarna får en god start i Sverige bl. a. genom den svenskundervisning de erbjuds. För att de mål som ställs upp för utbildning i sfi skall uppnås bör det genomsnittliga antalet undervisningstimmar per deltagare vara högre än vad som förordas i propositionen. Utskottet anser därför att det genomsnittliga antalet timmar bör vara 700. Därav bör genomsnittligt 500 avse grund-sfi för dem som fortsätter i påbyggnads-sfi

inom studieförbunden. I dessa fall bör påbyggnads-sfi omfatta genomsnittligt 200 timmar. För dem som kommer att uppfylla kriterierna för AMU bör grund-sfi omfatta genomsnittligt 400 timmar och påbyggnads-sfi inom AMU genomsnittligt 300 timmar. Utskottet föreslår att riksdagen med anledning av proposition 1983/84:199 samt motionerna 1983/84:2976 yrkande 2 i denna del, 1983/84:2979 yrkande 3 i denna del, 1983/84:2981 yrkande 3 i denna del, 1983/84:2983 yrkande 3 i denna del samt 1983/84:2985 i denna del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om längden på utbildningen i sfi.

I motion 1983/84:2984 (s) yrkande 1 i denna del hemställs att gruppstorleken bör få bli mindre än tolv deltagare.

Utskottet kan godta den förordade genomsnittliga gruppstorleken om i princip tolv deltagare. Riksdagen bör därför med avslag på motion 1983/84:2984 yrkande 1 i denna del godkänna de riktlinjer som förordas i proposition 1983/84:199 om gruppstorlek.

Utskottet har inget att erinra mot vad som anförts om uppläggningen av undervisningen som deltidsstudier, m. m. och föreslår att riksdagen godkänner de förordade riktlinjerna i detta avseende.

Ansvar för och anordnare av den grundläggande utbildningen i sfi samt lärarfrågor

I propositionen förordas att kommunerna får *ansvaret för att grund-sfi anordnas och för* att invandrare får *information* om sina möjligheter att få utbildning i sfi. Denna utbildning bör organiseras så att samverkan sker med andra mottagningsinsatser för invandrare. Kommunerna skall pröva invandrares rätt till grund-sfi och studiesocialt stöd, samråda med företag och fackliga organisationer i vad gäller de anställda invandrarnas deltagande, främja interkommunal samverkan samt svara för planeringen.

I motion 1983/84:2978 (s) yrkande 5 yrkas att inte bara kommunerna skall ha ansvar för att grund-sfi anordnas utan att även AMU i ett övergångsskede skall ansvara för och bedriva grund-sfi.

Arbetsmarknadsutskottet tillstyrker förslaget i propositionen att den del av undervisningen som motsvarar grund-sfi tas bort från AMU. Med hänsyn till den omorganisation som föreståt av AMU synes det arbetsmarknadsutskottet mindre lämpligt att under ett övergångsskede tillåta grund-sfi inom AMU. Utskottet förutsätter dock att regeringen vidtar de åtgärder som är nödvändiga för att underlätta övergången till den nya organisationen. Mot denna bakgrund anser arbetsmarknadsutskottet att motion 1983/84:2978 inte behöver föranleda någon åtgärd.

Utbildningsutskottet tillstyrker att kommunerna får ansvaret för att grund-sfi kommer till stånd och att de får de uppgifter som förordas i propositionen. Med hänvisning till vad arbetsmarknadsutskottet anfört om att grund-sfi inte bör anordnas vid AMU föreslår utbildningsutskottet att

riksdagen avslår motion 1983/84:2978 yrkande 5.

Utskottet behandlar i ett sammanhang frågan om vilka *anordnare av grund-sfi* som bör finnas och frågor om *lärare för grund-sfi.*

Enligt propositionen bör kommunerna ges frihet att organisera och genomföra grund-sfi på det sätt som i förhållande till de lokala förutsättningarna ger invandrarna det bästa utbytet av sfi-utbildningen. Normalt torde det enligt propositionen vara mest effektivt att utnyttja den organisation för sfi som redan byggts upp. Det är då naturligt att utbildningen i första hand anordnas genom studieförbund efter överenskommelse mellan kommun och studieförbund. Studieförbunden bör ha ansvaret för att anställa lärare för grund-sfi samt ha det fulla arbetsgivaransvaret för dessa. Föredragande statsrådet stryker under att sfi inte är folkbildning i traditionell mening. Det är en samhällsuppgift och de studieförbund som träffar överenskommelse med en kommun om att anordna grund-sfi bör vara beredda att följa de av staten formulerade riktlinjerna för verksamheten i t. ex. en läroplan. Staten bör vidare ange riktlinjer för vilken lärarkompetens som är önskvärd.

Det kan ibland enligt propositionen finnas skäl för kommunerna att ordna undervisningen i egen regi. Den situationen kan t. ex. uppstå att det inte finns något studieförbund som kan anordna utbildningen. Kommunen bör i dessa fall anordna utbildningen inom sin egen utbildningsorganisation, inom kommunal vuxenutbildning eller på annat sätt.

Studieanordnarna bör svara för lärarnas fortbildning. Förslag om högskoleutbildning avses föreläggas riksdagen senare i syfte att tillgodose kommande behov av nyrekrytering.

I ett antal motioner tas upp frågor om vem som skall anordna grund-sfi och vilka kompetenskrav som bör ställas på lärarna.

Enligt motion 1983/84:2976 (vpk) bör riksdagen besluta att utbildningen i sfi skall bedrivas inom ramen för det kommunala skolväsendet. Motionärerna anser att detta är en grundläggande utbildning eftersom den skall ge invandrarna sådana kunskaper i svenska att de skall kunna få och även behålla ett arbete samt klara en yrkesutbildning eller en grundläggande teoretisk utbildning. En sådan grundläggande utbildning skall skötas av det allmänna skolväsendet och inte av studieförbund såsom i regeringens förslag (yrkande 1). Vidare hemställs om förslag om utbildning av lärare i svenska som främmande språk och kompletterande utbildning för redan verksamma lärare så att en enhetlig kompetens hos sfi-lärarna uppnås (yrkande 5).

I fyra motioner yrkas att grund-sfi bör kunna anordnas med större flexibilitet än vad som förordas i propositionen.

I motion 1983/84:2979 (c) yrkande 3 i denna del anförs att till grund för sfi-reformen bör ligga att utbildningen organiseras på samma sätt som grundutbildning för vuxna samtidigt som studieförbunden och folkhögskolorna skall kunna engageras. I motionen begärs också att en precisering bör göras av lärarnas kompetens, grundutbildning och fortbildning. Enligt

motion 1983/84:2981 (fp) bör kommunerna själva få bestämma om utbildningen skall anordnas inom kommunal vuxenutbildning eller genom studieförbunden (yrkande 1) och folkhögskolorna (yrkande 2). Kommunerna bör enligt motionen ta hänsyn till invandrarnas egna önskemål när det gäller val av anordnare. Vidare (yrkande 7 i denna del) bör det ställas formaliserade krav på lärarkompetens varför fortbildning bör erbjudas lärare som inte har den krävda kompetensen. Sfi-utbildningen bör enligt motion 1983/84:2983 (fp) inordnas i ett system med stor flexibilitet för att tillgodose skilda behov och önskemål (yrkande 1). Vidare bör folkhögskolorna kunna engageras i enlighet med efterfrågan och behov (yrkande 4 i denna del). Utgångspunkten för organisationen av sfi bör enligt motion 1983/84:2985 (m) i denna del vara att den enskilde skall ges möjlighet att välja det utbildningsalternativ som passar honom bäst. Sfi-utbildningen bör kunna bedrivas av bl. a. studieförbund, folkhögskolor och kommunen själv. Invandrare som efterfrågar utbildning i kommunens regi skall emellertid alltid kunna erbjudas sådan. Mindre kommuner med för litet underlag för utbildningen bör därvid samarbeta med andra kommuner. Även i denna motion hemställs om kompetenskrav för lärarna och om fortbildning för lärare utan denna kompetens. Också enligt motion 1983/84:2982 (m) yrkande 1 bör folkhögskolan kunna anordna grund-sfi. Motionärerna hävdar att den sociala miljön i folkhögskolorna kan vara av stort värde och till stöd för invandrare och flyktingar.

Utskottet har vid sina överväganden funnit att mycket talar för att grund-sfi bör kunna anordnas både av kommunen själv inom den egna utbildningsorganisationen – den kommunala vuxenutbildningen – och, på kommunens uppdrag, av studieförbund och folkhögskolor. En förutsättning är självfallet att studieförbund och folkhögskolor själva önskar bedriva sådan verksamhet. Härigenom kan större hänsyn tas till de lokala förutsättningarna och behoven. Kommunerna har t. ex. olika storlek beträffande invånarantal och yta, vilket påverkar deras utbildningsorganisation. De har också ett varierande antal invandrare att ta hand om. Vissa kommuner har lång och bred erfarenhet av att ta emot invandrare medan andra kommuner först nu engageras i verksamheten genom de nya formerna för flyktingomhändertagandet.

Enligt utskottets mening bör alltså en kommun kunna välja att själv anordna grund-sfi inom den kommunala vuxenutbildningen. Den bör samtidigt ha friheten att helt eller delvis låta anordna grund-sfi genom studieförbunden som har en betydande erfarenhet och kunskap på området. Studieförbundens medverkan bör ske på lika villkor efter bedömning av deras kompetens och erfarenhet. Kommunen bör vid sitt val av utbildningsanordnare, såsom framhålls i motion 1983/84:2981, ta hänsyn till invandrarnas egna önskemål.

Om en kommun finner att folkhögskola är ett bra alternativ för invandrare som t. ex. behöver stöd av den miljö som finns där, och det visar sig möjligt

att där anordna grund-sfi – som i princip skall ges på deltid – bör kommunen kunna använda det statliga bidraget till grund-sfi även för detta alternativ. Enligt vad utskottet erfarit bereds f. n. inom regeringskansliet frågan om uppdragsutbildning vid bl. a. folkhögskola. När en kommun anlitar folkhögskola för flyktingars grund-sfi bör den kunna använda statsbidraget till mottagande av flyktingar för att täcka kostnader för inackordering m. m. vid folkhögskolan.

Utskottet anser det mycket angeläget att sfi-utbildningen får en likvärdig kvalitet oavsett i vilken form den anordnas. En garanti för en likvärdig kvalitet är att staten ställer upp vissa riktlinjer för grund-sfi som anordnarna skall följa, nämligen beträffande utbildningens innehåll genom en fastställd läroplan och beträffande lärarnas kompetens.

Det bör därför klarläggas vilken kompetens sfi-lärare inom kommunal vuxenutbildning bör ha och vilken utbildning som leder till denna kompetens. Inom kommunal vuxenutbildning kan i dag tjänster inrättas i svenska, svenska som främmande språk och ytterligare ett modernt språk. En utbildning för sådana tjänster anordnas inom den språkvetenskapliga ämneslärarlinjen. Det bör prövas om en särskild sfi-lärarutbildning kan bygga på delar av befintlig utbildning inom ämneslärarlinjen eller anordnas på annat sätt.

När det gäller nyrekrytering av lärare till utbildning i sfi anordnad av studieförbund i det nya systemet är det angeläget att dessa lärare har en kompetens som bedöms likvärdig med den som krävs beträffande kommunalt anställda sfi-lärare. Den önskvärda lärarkompetensen inom grund-sfi anordnad av studieförbund bör framgå av de riktlinjer som regeringen skall utfärda. Motsvarande kompetens bör förutsättas när det gäller lärare i grund-sfi vid folkhögskola.

De redan verksamma lärarna inom dagens svenskundervisning för invandrare har mycket varierande utbildningsbakgrund. Under en övergångsperiod kan inte samma kompetenskrav ställas på redan verksamma lärare som på de lärare som utbildas enligt en ny ordning. Det är enligt utskottets uppfattning angeläget att lärare, som har behov av det, inom ramen för tillgängliga resurser erbjuds kompletterande utbildning, t. ex. i form av enstaka kurser, så att de får en kompetens som bedöms motsvara uppställda krav.

Vad utskottet här anfört om anordnare av grund-sfi och om krav på lärarkompetens samt om lärarutbildning och kompletterande utbildning för vissa redan verksamma lärare bör riksdagen med anledning av proposition 1983/84:199 samt motionerna 1983/84:2976 yrkandena 1 och 5, 1983/84:2979 yrkande 3 i denna del, 1983/84:2981 yrkandena 1 och 2 samt 7 i denna del, 1983/84:2982 yrkande 1, 1983/84:2983 yrkandena 1 samt 4 i denna del samt 1983/84:2985 i denna del som sin mening ge regeringen till känna.

I motion 1983/84:2977 (c) yrkas att undervisningen i svenska skall få fortsätta vid flyktingförläggningarna i Alvesta och Moheda. Motionärerna anser att den resurs som lärarna vid dessa förläggningar utgör bör tas till vara.

I sitt yttrande 1984/85:1 y erinrar socialförsäkringsutskottet om de nya riktlinjerna för mottagandet av flyktingar. Vid förläggningarna i Alvesta och Moheda skall fr. o. m. år 1985 tas emot organiserat överförda flyktingar, dvs. sådana som redan har uppehållstillstånd när de anländer. Enligt riktlinjerna skall de stanna i förläggningarna två till fyra veckor innan de flyttar ut till eget boende. De skall inte påbörja svenskundervisningen under förläggningstiden. Denna ingår i stället i bosättningskommunens mottagande av flyktingarna. Enligt socialförsäkringsutskottet kan det emellertid i vissa fall bli nödvändigt med en längre vistelse i förläggningen. Då skall flyktingarna få undervisning under förläggningstiden. Mot denna bakgrund föreslår utbildningsutskottet att riksdagen avslår motion 1983/84:2977.

Anordnare av påbyggnadsutbildningen i sfi

Påbyggnads-sfi bör enligt propositionen differentieras så att deltagare som uppfyller kriterierna för AMU fortsätter med påbyggnads-sfi i samband med en yrkesinriktad eller en teoretiskt inriktad förberedande utbildning inom AMU, medan övriga bör kunna erbjudas påbyggnads-sfi i studiecirkelform hos studieförbunden. Påbyggnads-sfi inom studieförbunden bör i princip genomföras i enlighet med de allmänna regler som gäller studiecirkelverksamhet. Riktlinjer och regler av det slag som föreslås för grund-sfi bör därför inte förekomma. Undervisningen skall vara avgiftsfri för deltagarna.

Enligt motion 1983/84:2976 (vpk) yrkande 3 i denna del bör riksdagen uttala att yrkesrelevant svenskundervisning för invandrare bör vara ett självklart moment i yrkesutbildning.

Som föredragande statsrådet framhåller kommer den nya formen av påbyggnads-sfi inom AMU att förbättra möjligheterna att varva utbildningen i svenska med teoretiskt inriktad förberedande utbildning eller med yrkeskurser. Påbyggnads-sfi inom AMU bör som utskottet ser det också kunna kombineras med viss yrkesverksamhet eller beredskapsarbete på deltid. Svenskundervisningen bör därvid självfallet läggas upp så att den blir relevant för yrkesutbildningen och yrkesverksamheten. Något uttalande i denna fråga från riksdagens sida är enligt utskottets mening inte påkallat varför motion 1983/84:2976 yrkande 3 i denna del bör avslås.

Enligt motionerna 1983/84:2979 (c) yrkande 3 i denna del, 1983/84:2982 (m) yrkande 2 och 1983/84:2983 (fp) yrkande 4 i denna del bör riksdagen uttala att påbyggnadskurser i svenska skall kunna anordnas vid folkhögskola. Det bör enligt motion 1983/84:2982 kunna ske i form av ämneskurs och enligt motion 1983/84:2983 i en omfattning som motsvarar efterfrågan och behov.

Utskottet erinrar om att folkhögskolorna redan i dag är engagerade i invandrarutbildning av skilda slag och av varierande omfattning. Folkhögskolorna kan inom ramen för sina resurser och folkhögskoleförordningens bestämmelser själva välja i vilken utsträckning detta skall ske. Några uttalanden från riksdagens sida är därför inte erforderliga varför motionerna

1983/84:2979 yrkande 3 i denna del, 1983/84:2982 yrkande 2 och 1983/84:2983 yrkande 4 i denna del bör avslås.

Utskottet föreslår att riksdagen godkänner de i propositionen förordade riktlinjerna för påbyggnads-sfi.

Deltagare i grund-sfi

I propositionen redovisas vilka som skall ha rätt att delta i grund-sfi. I första hand skall utbildningen rikta sig till nya invandrare som kommit till Sverige tidigast under det föregående kalenderåret. De skall vara kyrkobokförda för att få delta, vilket innebär att utomnordiska invandrare skall ha uppehållstillstånd. Väntetiderna för uppehållstillstånd har minskat och förutsätts minska ytterligare. Mot denna bakgrund bör *utländska medborgare som väntar på uppehållstillstånd* i princip inte ha rätt att delta i grund-sfi. I undantagsfall bör det dock kunna medges om det kan ske utan merkostnader för staten och inom ramen för tillgängliga resurser. Deltagandet i grund-sfi får inte i något fall inverka på beslutet i tillståndsfrågan.

Enligt motionerna 1983/84:2981 (fp) yrkande 4, 1983/84:2984 (s) yrkande 1 i denna del och 1983/84:2985 (m) i denna del bör det vara möjligt att få delta i grund-sfi under väntan på uppehållstillstånd. I motionerna anförs bl. a. att flertalet av dem som väntat på uppehållstillstånd tillåtits stanna kvar i landet och att väntetiderna fortfarande är mycket långa. Denna långa väntetid bör tas till vara genom att tillåta de väntande att delta i grund-sfi. Denna är ofta den enda meningsfulla sysselsättning de kan få under väntetiden.

Socialförsäkringsutskottet erinrar i sitt yttrande SfU 1984/85:1 y om att en väntetid av normalt högst fyra veckor har angetts som önskvärd i proposition 1983/84:124 om mottagandet av flyktingar och asylsökande m. m. Om detta mål uppfylls har socialförsäkringsutskottet inget att erinra mot att de som väntar på uppehållstillstånd inte har rätt att delta i grund-sfi. Skulle emellertid väntetiderna – generellt eller i enstaka fall – bli avsevärt längre än de fyra veckor som förutsatts, måste kommunerna under alla förhållanden söka ge den som väntar på beslut om uppehållstillstånd en meningsfylld sysselsättning. Socialförsäkringsutskottet förutsätter att statsbidragsreglerna för dessa fall kommer att utformas så att – även om sfi-utbildningen påbörjats redan under väntetiden – detta inte hindrar att fullt statsbidrag utgår för hela undervisningen så snart beslut föreligger om tillstånd att stanna i landet. Socialförsäkringsutskottet stryker under vikten av att såväl den enskilde som studieanordnaren måste få besked om att ett eventuellt deltagande i grund-sfi under väntetiden inte kan inverka på beslutet i tillståndsfrågan.

Utbildningsutskottet har inget att erinra mot vad socialförsäkringsutskottet anfört om att de väntande bör få delta i grund-sfi om väntetiden blir avsevärt längre än de fyra veckor som förutsätts i proposition 1983/84:124. Därigenom tas en lång väntetid till vara och i de fall de väntande får uppehållstillstånd förkortas den tid som måste anslås till grund-sfi efter

tillståndsbeslutet. Utskottet anser att statsbidragsreglerna för grund-sfi bör utformas på det sätt som socialförsäkringsutskottet angett i vad gäller grund-sfi för de invandrare som väntar avsevärt längre tid än fyra veckor på uppehållstillstånd. När statsbidragsreglerna utformas bör det övervägas om man inom ramen för ett schabloniserat statsbidragssystem också kan täcka kostnader för de deltagare i grund-sfi som påbörjat utbildningen under väntetiden och som inte får uppehållstillstånd. Vad utskottet här anfört bör riksdagen med anledning av proposition 1983/84:199 och motionerna 1983/84:2981 yrkande 4, 1983/84:2984 yrkande 1 i denna del och 1983/84:2985 i denna del som sin mening ge regeringen till känna.

Som nyss nämnts förutsätts i propositionen att grund-sfi i första hand skall rikta sig till nya invandrare. *Invandrare som bott en längre tid i landet* torde i första hand behöva påbyggnads-sfi. Möjligheten att delta i grund-sfi bör dock enligt föredragande statsrådet finnas i undantagsfall även för dessa invandrare. Deras behov av grund-sfi förutsätts kunna tillgodoses under en övergångstid av fem år från det att det nya sfi-systemet införs. De som tidigare fått svenskundervisning som motsvarar grund-sfi, t. ex. inom AMU, bör enligt föredragande statsrådet i princip inte få delta i grund-sfi. Vid behov bör emellertid deras språkkunskaper prövas genom ett språkprov när deras rätt att delta skall avgöras. Det är angeläget att studieanordnarna m. fl. informerar invandrare som vistats en längre tid i landet om dels möjligheten att delta i svenskundervisning innan reformen träder i kraft, dels möjligheten att delta i grund-sfi under en femårig övergångsperiod. Särskilda informationsinsatser till denna grupp av invandrare föreslås ingå i uppgifterna för den organisationskommitté som skall förbereda reformen.

Enligt motion 1983/84:2976 (vpk) yrkande 4, 1983/84:2978 (s) yrkande 1, 1983/84:2980 (s) i denna del, 1983/84:2983 (fp) yrkande 2 och 1983/84:2984 (s) yrkande 1 i denna del måste invandrare som vistats en längre tid i landet tillförsäkras rätten till grund-sfi. Motionärerna anser att det finns stora behov av grund-sfi hos dessa grupper och att det krävs ökade ekonomiska resurser för att tillgodose deras behov. Det bör enligt motion 1983/84:2976 inte finnas någon tidsgräns varefter rätten till svenskundervisning upphör. Enligt motion 1983/84:2980 bör riksdagen inte nu besluta om rätt till grund-sfi för dem som vistats en längre tid i landet. Först bör en inventering av deras behov göras.

Både arbetsmarknadsutskottet och socialförsäkringsutskottet tar upp frågan om rätten till grund-sfi för invandrare som vistats i landet en längre tid. Arbetsmarknadsutskottet anser att det är en fördel om invandrarna så fort som möjligt efter ankomsten till landet påbörjar sfi. Detta får emellertid inte innebära att invandrare som bott här en längre tid utesluts från sfi. Socialförsäkringsutskottet anser att de invandrare som vistats i landet en längre tid och som har behov av grund-sfi bör kunna erbjudas sådan undervisning på samma villkor som nya invandrare. Båda utskotten anser att

behovet bör kunna tillgodoses under den femårsperiod som förordas i propositionen. De utesluter emellertid inte att det även därefter kan finnas invandrare, t. ex. bland de hemarbetande kvinnorna, som bör kunna erbjudas utbildning. Vid utgången av perioden bör enligt dessa utskott riksdag och regering få bedöma hur stort behovet är och vilka resurser som krävs.

Utbildningsutskottet ansluter sig till vad som anförts i arbetsmarknadsutskottets och socialförsäkringsutskottets yttranden om rätten till grund-sfi för de invandrare som vistats i landet längre tid och som har behov av sådan utbildning. Något särskilt uttalande av riksdagen i denna fråga är därmed inte nu påkallat, varför utskottet föreslår att riksdagen avslår motionerna 1983/84:2976 yrkande 4, 1983/84:2978 yrkande 1, 1983/84:2980 i denna del, 1983/84:2983 yrkande 2 och 1983/84:2984 yrkande 1 i denna del.

Enligt motion 1983/84:2978 (s) yrkande 4 bör riksdagen ge regeringen till känna att hänsyn bör tas vid beredningen av statsbidragsfrågorna till behovet av statligt bidrag till den *uppsökande verksamheten bland* invandrarna. I motionen nämns de fackliga organisationernas viktiga roll när det gäller att i arbetslivet nå *invandrare som vistats en längre tid i landet* och som inte har tillräckliga kunskaper i svenska.

Som utskottet redovisat åligger det kommunerna att informera de nyinvandrade om deras möjlighet till utbildning i sfi. Vid beräkningen av statsbidraget till kommunerna skall enligt propositionen hänsyn tas till detta. Statsbidrag lämnas till studieförbunden för uppsökande verksamhet i bostadsområden och till de fackliga organisationerna för uppsökande verksamhet på arbetsplatserna. I arbetsmarknadsutskottets yttrande uppmärksammas särskilt den roll de fackliga organisationerna kan spela när det gäller att söka upp och ge information till invandrare som redan varit någon tid i landet. Utbildningsutskottet vill också erinra om att organisationskommittén kommer att få till uppgift att finna former för information om möjligheten att delta i utbildning i sfi för invandrare som vistats en längre tid i landet. Med det anförda föreslår utskottet att riksdagen avslår yrkande 4 i motion 1983/84:2978.

Vad föredragande statsrådet förordat om *riktlinjer i övrigt om deltagande i grund-sfi* och om informatin till invandrare om sfi föranleder inget uttalande från utbildningsutskottets sida, varför riksdagen bör godkänna de förordade riktlinjerna. Utskottet vill dock erinra om att riksdagen den 21 november 1984 på utbildningsutskottets förslag (UbU 1984/85:3, rskr 1984/85:20) beslutat att invandrarstuderande som bl. a. fått högskoleplats skall få antas till den andra terminen av preparandutbildningen för gäststuderande.

Studiesocialt stöd

Ett nytt studiesocialt stöd för deltagare i *grund-sfi* förordas i propositionen. Det ansluter till ersättningen till deltagare i grundutbildning för vuxna. Deltagare som är 20–65 år skall få 38 kr. per timme om de förlorar arbetsinkomst under studietiden. Övriga deltagare skall få 13 kr. per timme. Det sistnämnda bidraget är ett stimulansbidrag som avses täcka bl. a. resekostnader och barntillsyn. Sfi-ersättningen skall vara pensionsgrundande inkomst. Ledigheten för deltagande i sfi-undervisningen blir semesterlönegrundande. De som är 16–19 år föreslås få en sfi-ersättning motsvarande högst 400 kr. per månad.

Enligt motion 1983/84:2985 (m) i denna del bör den högre sfi-ersättningen utgå med 30 kr. per timme i stället för med 38 kr. De sparade medlen skall användas till att bekosta en ökning av antalet timmar per deltagare i utbildning i sfi i förhållande till förslaget i propositionen.

Socialförsäkringsutskottet tillstyrker att det utgår en timersättning till deltagare i grund-sfi och finner det särskilt värdefullt att det utgår ett stimulansbidrag till dem som ännu inte har kommit in på arbetsmarknaden. Utskottet anser att det inte skall utgå bidrag till de deltagare i grund-sfi som ännu inte fått uppehållstillstånd. Utskottet finner det vidare rimligt att den som deltar i grund-sfi och som förlorar arbetsinkomst vid deltagandet får samma ersättning som den som deltar i grundutbildning för vuxna, dvs. 38 kr. per timme.

Utbildningsutskottet tillstyrker förslaget i propositionen om studiestöd till deltagare i grund-sfi och föreslår att riksdagen avslår motion 1983/84:2985 i denna del.

Påbyggnads-sfi förutsätts i propositionen främst bli anordnad som reguljär AMU och som studiecirklar i studieförbund. De studiesociala frågorna i *påbyggnads-sfi* får därför lösas på för de aktuella utbildningsformerna vanligt sätt. Deltagarna i AMU får utbildningsbidrag.

Enligt motion 1983/84:2981 (fp) yrkande 6 bör riksdagen ge regeringen till känna att invandrare bör ha rätt till studiestöd under påbyggnadsutbildning.

Socialförsäkringsutskottet konstaterar att det kommer att utgå ett tilläggsbidrag till påbyggnads-sfi inom studieförbunden. Därigenom kommer cirklarna att berättiga till timstudiestöd enligt bestämmelserna för sådant stöd.

Utbildningsutskottet anser att motionsyrkandet är tillgodosett genom att utbildningsbidrag utgår inom AMU och med det klarläggande som socialförsäkringsutskottet gjort beträffande timstudiestöd till cirkeldeltagare. Riksdagen bör därför avslå yrkande 6 i motion 1983/84:2981.

Utskottet har i det föregående konstaterat att svenskundervisning på samma nivå som påbyggnads-sfi kan anordnas inom ramen för folkhögskolornas reguljära verksamhet. I detta fall får deltagarna studiestöd på för denna utbildningsform vanligt sätt.

Utskottet har inget att erinra mot vad som förordats i propositionen om

studiestöd vid påbyggnads-sfi och föreslår att riksdagen godkänner de förordade riktlinjerna.

Det system för statsbidrag till kommunernas *barnomsorg* som riksdagen fattade beslut om vid riksmötet 1983/84 (prop. 1983/84:9, SoU 1983/84:12, rskr 1983/84:43) skapar enligt föredragande statsrådets mening förutsättningar för flexibla lösningar i vad gäller barnomsorgen för föräldrar som deltar i grund-sfi. Vidare erinrar föredragande statsrådet om att vid beräkningen av schablonbidraget till kommunerna för kostnader för flyktingmottagandet har viss hänsyn tagits till behovet av barnomsorg.

I motion 1983/84:2980 (s) i denna del yrkas att riksdagen ger regeringen till känna att kommunerna bör få extra bidrag för barnomsorg när invandrare som vistats en längre tid i landet deltar i utbildning i sfi.

Med hänvisning till vad som anförts om barnomsorg i proposition 1983/84:199 vid deltagande i utbildning i sfi föreslår utskottet att riksdagen avslår motion 1983/84:2980 i denna del.

Övriga frågor

Statsbidrag bör enligt propositionen lämnas för sådana insatser beträffande utbildning i sfi som motsvarar de insatser som staten nu svarar för. Genom effektivisering av verksamheten bör emellertid målen för sfi kunna uppnås med mindre resurser än f. n. Den totala kostnaden kan emellertid inte nu anges bl. a. beroende på att man inte vet hur många som går till påbyggnads-sfi i AMU resp. studieförbunden.

Som beräkningsgrund för statsbidraget anges 330 timmar per deltagare i grund-sfi, då en del av deltagarna skall gå till AMU redan efter 300 timmar och övriga förutsätts få genomsnittligt 400 timmars undervisning i grund-sfi.

Statsbidraget till kommunerna för grund-sfi skall vara schabloniserat och utgå för kostnader för administration, information, rekrytering, samråd, lärarlöner, läromedel, lokaler, tolkar, fackmän, fortbildning av lärare, lönebikostnader och sociala avgifter.

Statsbidraget till studiestödet i grund-sfi är ett nytt åtagande för staten.

Påbyggnadsutbildning inom studieförbunden skall vara avgiftsfri för deltagarna. Studiecirklarna avses få någon form av schablonbidrag och tilläggsbidrag.

Till påbyggnadsutbildning inom AMU avses reguljärt statsbidrag utgå.

Riksdagen bör enligt motion 1983/84:2976 (vpk) yrkande 6 uttala att undervisningen i svenska för invandrare bör finansieras genom en *arbetsgivaravgift*. Även enligt motion 1983/84:2980 (s) i denna del bör det kunna övervägas att arbetsgivarna skall bidra till en viss del av kostnaderna för sfi.

Socialförsäkringsutskottet erinrar om att arbetsgivarna kommer att delvis bidra till finansieringen av påbyggnads-sfi inom AMU genom redan existerande arbetsgivaravgifter till utbildningsbidrag. Med hänsyn till att invand-

ringen, från att tidigare ha varit en övervägande arbetskraftsinvandring, numera har ändrat karaktär med en övervikt för flyktinginvandringen, anser socialförsäkringsutskottet att det är samhällets gemensamma ansvar att sörja för mottagningen av invandrare i Sverige. Därför avstyrks yrkande 6 i motion 1983/84:2976. Socialförsäkringsutskottet förutsätter att finansieringen av timersättningen vid grund-sfi helt sker med statsbidrag och att vuxenutbildningsavgiftsmedel inte tas i anspråk härför.

Utbildningsutskottet föreslår att riksdagen avslår motion 1983/84:2976 yrkande 6 och motion 1983/84:2980 i denna del med den motivering som återfinns i socialförsäkringsutskottets yttrande.

Statsbidragssystemet bör enligt motion 1983/84:2979 (c) yrkande 3 i denna del utformas så att det ger kommunerna *full kostnadstäckning.*

Mot bakgrund av vad utskottet förordat beträffande valfrihet för kommun att utnyttja olika anordnare av grund-sfi och med hänsyn till att förutsättningarna för att anordna utbildningen varierar mellan kommunerna i landet anser utskottet att det inte går att vid ett schabloniserat statsbidrag till fullo garantera kommunerna kostnadstäckning för grund-sfi. Ett schablonbidragssystem måste alltid utgå från vissa beräknade genomsnittskostnader. Utskottet utgår emellertid från att det nya schablonbidraget skall täcka de beräknade genomsnittskostnaderna. Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motion 1983/84:2979 yrkande 3 i denna del.

Utskottet tillstyrker att staten bidrar till kommunernas kostnader för de ändamål som redovisas i propositionen. Vid *beräkningen av statsbidraget* bör man som en beräkningsgrund för grund-sfi utgå från 100 timmar mer än vad som förordas i propositionen, dvs. 430 timmar. Den slutliga utformningen av statsbidragssystemet beslutas av riksdagen när regeringen lagt fram förslag därom. Riksdagen bör med anledning av proposition 1983/84:199 samt motionerna 1983/84:2976 yrkande 2 i denna del, 1983/84:2979 yrkande 3 i denna del, 1983/84:2981 yrkande 3 i denna del, 1983/84:2983 yrkande 3 i denna del och 1983/84:2985 i denna del som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet anfört om beräkningen av statsbidraget.

Regeringen avser att återkomma till riksdagen med förslag till *lag om kommunernas skyldighet att ordna grund-sfi.* Vidare avses den s. k. svenskundervisningslagen ersättas med en ny *lag om rätt till ledighet för grund-sfi* med anställningsskydd och semesterersättning för ledig tid.

I likhet med arbetsmarknadsutskottet har utbildningsutskottet inget att erinra mot vad som förordats i propositionen om de nämnda lagarna. Riksdagen bör godkänna de förordade riktlinjerna.

Föredragande statsrådet förordar att *sfi-reformen* träder *i kraft* den 1 januari 1986.

I motion 1983/84:2979 (c) yrkande 3 hemställs att riksdagen skall ge regeringen till känna att reformen skall genomföras redan fr. o. m. den 1 juli

1985. Enligt motion 1983/84:2984 (s) yrkande 2 är det inte möjligt att genomföra reformen förrän tidigast den 1 juli 1986 då flera frågor är olösta i propositionen.

Då behandlingen av propositionen uppskjutits till riksmötet 1984/85 har förberedelsetiden inför reformen minskat med ett halvt år. Utskottet anser därför att reformen bör träda i kraft ett halvt år senare än vad som föreslagits i propositionen, dvs. den 1 juli 1986. Detta bör riksdagen med anledning av proposition 1983/84:199 och motion 1983/84:2984 yrkande 2 och med avslag på motion 1983/84:2979 yrkande 3 i denna del som sin mening ge regeringen till känna.

Som utskottet redan berört avses *en organisationskommitté* tillsättas för att planera och lägga fram förslag om reformens genomförande. I organisationskommittén bör enligt föredragande statsrådet bl. a. ingå företrädare för Svenska kommunförbundet, Folkbildningsförbundet, statens invandrarverk, SÖ och arbetsmarknadsverket.

Enligt motion 1983/84:2978 (s) yrkande 6 bör Landsorganisationen i Sverige (LO) som har starka medlemsintressen i sfi ingå i organisationskommittén.

Utskottet anser att riksdagen inte i detalj bör föreskriva hur organisationskommittén skall vara sammansatt. Utskottet vill peka på att kommittén har möjlighet att på olika sätt ta del av olika intressenters synpunkter på utbildningen i sfi. Med det anförda föreslår utskottet att riksdagen avslår yrkande 6 i motion 1983/84:2978.

De *övriga riktlinjer för en förändring av svenskundervisningen för vuxna invandrare* som förordas i propositionen har inte föranlett något uttalande från arbetsmarknadsutskottet eller socialförsäkringsutskottet. Utbildningsutskottet som inte har något att erinra mot vad som förordas i propositionen i dessa avseenden föreslår att riksdagen godkänner riktlinjerna i övrigt för reformen.

Hemställan

Åberopande det anförda hemställer utskottet

1. beträffande *avslag på proposition 1983/84:199 och begäran om nytt förslag till utbildning i svenska för invandrare (sfi)*
   att riksdagen avslår motion 1983/84:2979 yrkandena 1 och 2 samt 3 i denna del,
2. beträffande *en ny enhetlig svenskundervisning uppdelad i grundläggande utbildning i sfi (grund-sfi) och påbyggnadsutbildning i sfi (påbyggnads-sfi)*
   att riksdagen med avslag på motion 1983/84:2976 yrkande 3 i denna del godkänner de riktlinjer som förordats i proposition 1983/84:199,
3. beträffande *statligt ramansvar och mål för utbildning i sfi*
   att riksdagen godkänner de riktlinjer som förordas i proposition 1983/84:199,

4. beträffande *läroplan för grund-sfi*
   att riksdagen med avslag på motion 1983/84:2981 yrkande 7 i denna del godkänner de riktlinjer som förordats i proposition 1983/84:199,
5. beträffande *facklig medverkan vid utbildning i sfi, m. m.*
   att riksdagen avslår motion 1983/84:2978 yrkandena 2 och 3,
6. beträffande *längden på utbildningen i sfi*
   att riksdagen med anledning av proposition 1983/84:199 samt motionerna 1983/84:2976 yrkande 2 i denna del, 1983/84:2979 yrkande 3 i denna del, 1983/84:2981 yrkande 3 i denna del, 1983/84:2983 yrkande 3 i denna del och 1983/84:2985 i denna del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,
7. beträffande *gruppstorlek inom utbildningen i sfi*
   att riksdagen med avslag på motion 1983/84:2984 yrkande 1 i denna del godkänner de riktlinjer som förordas i proposition 1983/84:199,
8. beträffande *uppläggning av utbildningen i sfi som deltidsstudier, m. m.*
   att riksdagen godkänner de riktlinjer som förordas i proposition 1983/84:199,
9. beträffande *kommunalt ansvar för att grund-sfi anordnas, m. m.*
   att riksdagen med avslag på motion 1983/84:2978 yrkande 5 godkänner de riktlinjer som förordas i proposition 1983/84:199,
10. beträffande *anordnare av grund-sfi och krav på lärarkompetens samt frågor om lärarutbildning och kompletterande utbildning för vissa redan verksamma lärare*
    att riksdagen med anledning av proposition 1983/84:199 samt motionerna 1983/84:2976 yrkandena 1 och 5, 1983/84:2979 yrkande 3 i denna del, 1983/84:2981 yrkandena 1 och 2 samt 7 i denna del, 1983/84:2982 yrkande 1, 1983/84:2983 yrkandena 1 samt 4 i denna del samt 1983/84:2985 i denna del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,
11. beträffande *fortsatt svenskundervisning vid flyktingförläggningarna i Alvesta och Moheda*
    att riksdagen avslår motion 1983/84:2977,
12. beträffande *uttalande om yrkesrelevant sfi i yrkesutbildning*
    att riksdagen avslår motion 1983/84:2976 yrkande 3 i denna del,
13. beträffande *uttalande om påbyggnadskurser i svenska vid folkhögskola*
    att riksdagen avslår motionerna 1983/84:2979 yrkande 3 i denna del, 1983/84:2982 yrkande 2 och 1983/84:2983 yrkande 4 i denna del,
14. beträffande *påbyggnads-sfi*
    att riksdagen godkänner de riktlinjer som förordas i proposition 1983/84:199,

15. beträffande *grund-sfi för utländska medborgare som väntar på uppehållstillstånd*
att riksdagen med anledning av proposition 1983/84:199 samt motionerna 1983/84:2981 yrkande 4, 1983/84:2984 yrkande 1 i denna del och 1983/84:2985 i denna del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,
16. beträffande *uttalande om rätten till grund-sfi för invandrare som vistats en längre tid i landet och som behöver sfi, m. m.*
att riksdagen avslår motionerna 1983/84:2976 yrkande 4, 1983/84:2978 yrkande 1, 1983/84:2980 i denna del, 1983/84:2983 yrkande 2 och 1983/84:2984 yrkande 1 i denna del,
17. beträffande *uttalande om uppsökande verksamhet*
att riksdagen avslår motion 1983/84:2978 yrkande 4,
18. beträffande *riktlinjer i övrigt om deltagare i grund-sfi*
att riksdagen godkänner vad som förordats i proposition 1983/84:199,
19. beträffande *studiesocialt stöd till deltagare i grund-sfi*
att riksdagen med avslag på motion 1983/84:2985 i denna del godkänner de riktlinjer som förordats i proposition 1983/84:199,
20. beträffande *studiesocialt stöd till deltagare i påbyggnads-sfi*
att riksdagen med avslag på motion 1983/84:2981 yrkande 6 godkänner de riktlinjer som förordats i proposition 1983/84:199,
21. beträffande *uttalande om bidrag till barnomsorg vid deltagande i utbildningen i sfi*
att riksdagen avslår motion 1983/84:2980 i denna del,
22. beträffande *finansiering av utbildningen i sfi genom en arbetsgivaravgift*
att riksdagen avslår motionerna 1983/84:2976 yrkande 6 och 1983/84:2980 i denna del,
23. beträffande *uttalande om full kostnadstäckning för grund-sfi*
att riksdagen avslår motion 1983/84:2979 yrkande 3 i denna del,
24. beträffande *beräkningen av statsbidraget m. m.*
att riksdagen med anledning av proposition 1983/84:199 samt motionerna 1983/84:2976 yrkande 2 i denna del, 1983/84:2979 yrkande 3 i denna del, 1983/84:2981 yrkande 3 i denna del, 1983/84:2983 yrkande 3 i denna del och 1983/84:2985 i denna del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,
25. beträffande *lagstiftning om kommunernas skyldighet att anordna grund-sfi samt om rätt till ledighet för grund-sfi, m. m.*
att riksdagen godkänner de riktlinjer som förordats i proposition 1983/84:199,
26. beträffande *tidpunkten för reformens ikraftträdande*
att riksdagen med anledning av proposition 1983/84:199 och motion 1983/84:2984 yrkande 2 samt med avslag på motion

1983/84:2979 yrkande 3 i denna del som sin mening ger regeringen till känna att reformen bör träda i kraft den 1 juli 1986,

27. beträffande *sammansättningen av organisationskommittén*
att riksdagen avslår motion 1983/84:2978 yrkande 6,

28. beträffande *övriga riktlinjer för en förändring av svenskundervisningen för vuxna invandrare*
att riksdagen godkänner vad som förordats i proposition 1983/84:199.

Stockholm den 29 november 1984

På utbildningsutskottets vägnar
GEORG ANDERSSON

Närvarande vid ärendets slutbehandling: Georg Andersson (s), Kerstin Göthberg (c), Per Unckel (m), Bengt Wiklund (s), Rune Rydén (m), Helge Hagberg (s), Lennart Bladh (s), Birgitta Rydle (m), Lars Svensson (s), Björn Samuelson (vpk), Gunnar Hökmark (m), Larz Johansson (c), Ingvar Johnsson (s), Sören Häggroth (s) och Linnea Hörlén (fp).

Reservationer

1. En ny enhetlig svenskundervisning uppdelad i grund-sfi och påbyggnads-sfi (mom. 2)

Björn Samuelson (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 6 börjar "Utskottet vill" och slutar "denna del" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser i likhet med motionärerna att det inte är lämpligt att den nya sfi-undervisningen delas in i en fastställd grunddel och en fastställd påbyggnadsdel. En sådan indelning låser uppläggningen av undervisningen som måste anpassas efter invandrarnas mycket skiftande, individuella behov. Därför bör undervisningen betraktas som en helhet. Riksdagen bör med bifall till motion 1983/84:2976 yrkande 3 i denna del som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet anfört om uppdelning av sfi i grund-sfi och påbyggnads-sfi.

dels att utskottets hemställan under 2 bort ha följande lydelse:

2. beträffande *en ny enhetlig svenskundervisning uppdelad i grundläggande utbildning i sfi (grund-sfi) och påbyggnadsutbildning i sfi (påbyggnads-sfi)*
att riksdagen med bifall till motion 1983/84:2976 yrkande 3 i denna del och med avslag på proposition 1983/84:199 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

2. Längden på utbildningen i sfi (mom. 6)

Björn Samuelson (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 8 börjar "Utbildningsutskottet instämmer" och på s. 9 slutar "i sfi" bort ha följande lydelse:

Utbildningsutskottet instämmer med vad som anförs i motionerna om behovet av individualiserad undervisning. Målet för svenskundervisningen skall vara att invandrarna skall kunna hävda sig på den svenska arbetsmarknaden, klara sig i det dagliga livet och kunna tillgodogöra sig viktig information på svenska. Invandrarnas förutsättningar för att tillägna sig det svenska språket är mycket olika beroende på deras skiftande utbildningsmässiga, språkliga och kulturella bakgrund. Att avbryta en utbildning som bara har hunnit halvvägs därför att den pågått ett stipulerat antal timmar är en dålig politik och innebär ett dåligt utnyttjande av de ekonomiska resurserna för sfi. Man bör i stället se till att målet för utbildningen uppnås. Utskottet anser därför att det inte bör sättas någon övre gräns för det antal timmar sfi som erbjuds den enskilde individen. Som ett rent budgettekniskt hjälpmedel för att kunna beräkna medelsåtgången bör dock ett beräknat genomsnitt av 600–700 timmar användas. När erfarenhet vunnits av den nya utbildningen i sfi kan ett säkrare beräkningsunderlag tas fram och det angivna genomsnittet timmar behöva ändras. Vad utskottet här anfört bör riksdagen med bifall till motion 1983/84:2976 yrkande 2 i denna del samt med avslag på proposition 1983/84:199 och med anledning av motionerna 1983/84:2979 yrkande 3 i denna del, 1983/84:2981 yrkande 3 i denna del, 1983/84:2983 yrkande 3 i denna del samt 1983/84:2985 i denna del som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 6 bort ha följande lydelse:

6. beträffande *längden på utbildningen i sfi*

att riksdagen med bifall till motion 1983/84:2976 yrkande 2 i denna del, med avslag på proposition 1983/84:199 samt med anledning av motionerna 1983/84:2979 yrkande 3 i denna del, 1983/84:2981 yrkande 3 i denna del, 1983/84:2983 yrkande 3 i denna del och 1983/84:2985 i denna del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

3. Ansvaret för att grund-sfi anordnas, anordnare av grund-sfi och krav på lärarkompetens samt frågor om lärarutbildning och kompletterande utbildning för vissa redan verksamma lärare (mom. 9 och 10)

Per Unckel, Rune Rydén, Birgitta Rydle och Gunnar Hökmark (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 9 börjar "Utbildningsutskottet tillstyrker" och på s. 10 slutar "*för grund-sfi*" bort ha utgått.

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 11 börjar "Utskottet har" och på s. 12 slutar "vid folkhögskolan" bort ha följande lydelse:

Utskottet behandlar i ett sammanhang frågor om kommuns ansvar för att invandrare i kommunen har tillgång till grund-sfi, om *anordnare av grund-sfi* samt om *sfi-lärares kompetens och utbildning*.

Det bör åligga kommunen att se till att det finns tillgång till grund-sfi för invandrare som bor i kommunen och som är berättigade till grund-sfi. Kommunen har också ansvar för att invandrare informeras om de utbildningsalternativ som finns att tillgå.

Utskottet anser att utgångspunkten för anordnandet av grund-sfi bör vara att den enskilde invandraren skall få möjlighet att välja det utbildningsalternativ – kommunal vuxenutbildning, studiecirkel, folkhögskola eller utbildning erbjuden av annan utbildningsanordnare, t. ex. AMU – som passar honom eller henne bäst. På kommunen bör dock alltid vila ansvaret att, om lägst tolv – i glesbygd lägst åtta – invandrare önskar det, tillhandahålla grund-sfi i kommunal regi. Om ett färre antal invandrare önskar grund-sfi inom kommunal vuxenutbildning bör kommunen undersöka om det är möjligt att anordna undervisningen i samverkan med annan kommun.

Kommunen beslutar om studiestöd till deltagare i grund-sfi, om regeringen inte för viss utbildningsanordnare bestämmer annat.

Statsbidraget skall med den här angivna utgångspunkten utformas neutralt i förhållande till utbildningsanordnarna och utbetalas direkt till dem. Som villkor för statsbidrag skall gälla att invandrarna har bedömts berättigade till grund-sfi och att undervisningen bedrivs enligt fastställd läroplan och av lärare med den kompetens som utskottet anger i det följande. Till den exakta utformningen av statsbidraget, villkoren för utbetalning och kompletterande regler för storlek på undervisningsgrupp får utskottet tillfälle att återkomma när regeringen presenterat sitt aviserade förslag om bl. a. statsbidragsbestämmelser.

Med det här skisserade systemet blir det de enskilda invandrarna som avgör, hos vilken anordnare invandrarna får sin grund-sfi. Alla kvalificerade utbildningsanordnare ges således möjlighet att medverka samtidigt som det åligger kommunen att se till att grund-sfi finns att tillgå.

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 12 börjar "De redan" och slutar "till känna" bort ha följande lydelse:

De redan verksamma lärarna inom dagens svenskundervisning för invandrare har mycket varierande utbildningsbakgrund. Under en begränsad övergångsperiod kan inte samma kompetenskrav ställas på redan verksamma lärare som på de lärare som utbildas enligt en ny ordning. Bestämda kompetenskrav måste emellertid efter övergångsperioden även ställas på de i dag verksamma lärarna. Möjlighet till kompletterande utbildning för dem bör finnas.

Vad utskottet här anfört bör riksdagen med bifall till motion 1983/84:2985 i

denna del, med avslag på proposition 1983/84:199 samt med anledning av motionerna 1983/84:2976 yrkandena 1 och 5, 1983/84:2978 yrkande 5, 1983/84:2979 yrkande 3 i denna del, 1983/84:2981 yrkandena 1 och 2 samt 7 i denna del, 1983/84:2982 yrkande 1 samt 1983/84:2983 yrkandena 1 samt 4 i denna del som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 9 och 10 bort ha följande lydelse:

9–10. beträffande *ansvaret för att grund-sfi anordnas, anordnare av grund-sfi och krav på lärarkompetens samt frågor om lärarutbildning och kompletterande utbildning för vissa redan verksamma lärare*

att riksdagen med bifall till motion 1983/84:2985 i denna del, med avslag på proposition 1983/84:199 samt med anledning av motionerna 1983/84:2976 yrkandena 1 och 5, 1983/84:2978 yrkande 5, 1983/84:2979 yrkande 3 i denna del, 1983/84:2981 yrkandena 1 och 2 samt 7 i denna del, 1983/84:2982 yrkande 1 samt 1983/84:2983 yrkandena 1 samt 4 i denna del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

4. Anordnare av grund-sfi och krav på lärarkompetens samt frågor om lärarutbildning och kompletterande utbildning för vissa redan verksamma lärare (mom. 10)

Vid avslag på reservation 3

Björn Samuelson (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 11 börjar "Enligt utskottets" och slutar "egna önskemål" bort ha följande lydelse:

En kommun bör i första hand själv anordna grund-sfi inom den kommunala vuxenutbildningen. Den bör samtidigt ha friheten att helt eller delvis låta anordna grund-sfi genom studieförbunden som har en betydande erfarenhet och kunskap på området. De olika studieförbundens medverkan bör ske på lika villkor.

dels att det på s. 12 efter den del av utskottets yttrande som börjar "Utskottet anser" och slutar "lärarnas kompetens" bort ha funnits ett nytt stycke med följande lydelse:

Utskottet betonar vikten av att de nu verksamma lärarnas erfarenhet och kunskap tas i anspråk i den nya sfi-utbildningen.

5. Studiesocialt stöd till deltagare i grund-sfi (mom. 19)

Per Unckel, Rune Rydén, Birgitta Rydle och Gunnar Hökmark (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 17 börjar "Utbildningsutskottet tillstyrker" och slutar "denna del" bort ha följande lydelse:

Utskottet har i det föregående föreslagit riksdagen att godkänna att det genomsnittliga antalet timmar i grund-sfi skall ökas med 100 i förhållande till förslaget i propositionen. Den merkostnad detta förslag medför bör delvis finansieras genom att ersättningen till deltagare i grund-sfi som förlorar arbetsinkomst utgår med 30 kr. per timme i stället för – som föreslås i propositionen – 38 kr. per timme. Riksdagen bör således bifalla motion 1983/84:2985 i denna del. Den del av merkostnaden som inte finansieras genom denna åtgärd får finansieras i kommande års budgetarbete genom omprioritering av medel inom vuxenutbildningen. Den lägre timersättningen bör utgå med 13 kr. såsom föreslås i propositionen.

dels att utskottets hemställan under 19 bort ha följande lydelse:

19. beträffande *studiesocialt stöd till deltagare i grund-sfi*
att riksdagen med bifall till motion 1983/84:2985 i denna del och med anledning av proposition 1983/84:199 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

6. Finansiering av utbildningen i sfi genom en arbetsgivaravgift (mom. 22)

Björn Samuelson (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 18 börjar "Socialförsäkringsutskottet erinrar" och på s. 19 slutar "socialförsäkringsutskottets yttrande" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att sfi bör betalas i sin helhet av arbetsgivarna. De kommer att bidra till utbildningsbidragen inom AMU genom redan existerande avgifter. Övriga kostnader för sfi bör bekostas genom en ny arbetsgivaravgift. Regeringen bör utarbeta förslag till en sådan och förelägga detta för riksdagen. Detta bör riksdagen med bifall till motion 1983/84:2976 yrkande 6 som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 22 bort ha följande lydelse:

22. beträffande *finansiering av utbildningen i sfi genom en arbetsgivaravgift*
att riksdagen med bifall till motion 1983/84:2976 yrkande 6 och med anledning av motion 1983/84:2980 i denna del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

7. Uttalande om full kostnadstäckning för grund-sfi (mom. 23)

Kerstin Göthberg (c), Björn Samuelson (vpk) och Larz Johansson (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 19 börjar "Mot bakgrund" och slutar "denna del" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att när kommunerna genom lag får ansvaret för att grund-sfi anordnas bör staten genom statsbidragets utformning garantera kommunerna full kostnadstäckning för verksamheten. Organisationskommittén bör undersöka om detta kan genomföras med ett schabloniserat statsbidragssystem eller om statsbidragssystemet bör få en annan utformning. Riksdagen bör med bifall till motion 1983/84:2979 yrkande 3 i denna del som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet anfört i denna fråga.

dels att utskottets hemställan under 23 bort ha följande lydelse:

23. beträffande *uttalande om full kostnadstäckning för grund-sfi*
att riksdagen med bifall till motion 1983/84:2979 yrkande 3 i denna del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

8. Beräkningen av statsbidraget m. m. samt lagstiftning om kommunernas skyldighet att anordna grund-sfi samt om rätt till ledighet för grund-sfi, m. m. (mom. 24 och 25)

Vid bifall till reservation 3

Per Unckel, Rune Rydén, Birgitta Rydle och Gunnar Hökmark (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 19 börjar "Utskottet tillstyrker" och slutar "förordade riktlinjerna" bort ha följande lydelse:

Utskottet har i det föregående föreslagit riksdagen att godkänna att kommunen har ansvaret för att grund-sfi anordnas och att grund-sfi kan anordnas inom kommunens utbildningsorganisation eller av annan anordnare såsom studieförbund, folkhögskola, AMU m. fl. Statsbidraget bör vara schabloniserat och utgå direkt till de anordnare som uppfyller ställda krav på bl. a. undervisningens kvalitet och lärarnas kompetens. Statsbidraget skall inte styra vem som skall anordna grund-sfi. Vid beräkningen av statsbidraget bör ingå de kostnadsfaktorer som anges i propositionen varvid särskild hänsyn dock bör tas till att kommunen får ansvaret bl. a. för att informera invandrarna. Vid beräkningen av statsbidraget bör även hänsyn tas till att utskottet föreslagit en längre genomsnittlig sfi än vad som föreslagits i propositionen. Som grund för beräkningarna bör därför läggas genomsnittligt 430 timmars grund-sfi i stället för 330 som i propositionen. Organisationskommittén får utforma ett statsbidragssystem utifrån utskottets förslag till organisation av grund-sfi. Utskottet har inget att erinra mot vad som anförts i propositionen om statsbidrag till påbyggnads-sfi m. m. Riksdagen bör med bifall till motion 1983/84:2985 i denna del samt med anledning av proposition 1983/84:199 del, 1983/84:2979 yrkande 3 i denna del, 1983/84:2981 yrkande 3 i denna del och 1983/84:2983 yrkande 3 i denna del som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet anfört om statsbidrag till sfi.

Regeringen avser att återkomma till riksdagen med förslag till lag om

kommunernas skyldighet att anordna grund-sfi. Vidare avses den s. k. svenskundervisningslagen ersättas med en ny lag om rätt till ledighet för grund-sfi med anställningsskydd och semesterersättning för ledig tid.

Utskottet har inget att erinra mot att bestämmelser om kommuns skyldighet i fråga om utbildning i grund-sfi och om invandrares rätt till ledighet för utbildning i grund-sfi tas in i lag. Vid utformningen av lagförslagen får regeringen utgå från vad utskottet i det föregående förordat om kommuns åligganden. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 24 och 25 bort ha följande lydelse:

24. beträffande *beräkningen av statsbidraget m. m.*
att riksdagen med bifall till motion 1983/84:2985 i denna del samt med anledning av proposition 1983/84:199 och motionerna 1983/84:2976 yrkande 2 i denna del, 1983/84:2979 yrkande 3 i denna del, 1983/84:2981 yrkande 3 i denna del och 1983/84:2983 yrkande 3 i denna del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

25. beträffande *lagstiftning om kommunernas skyldighet att anordna grund-sfi samt om rätt till ledighet för grund-sfi, m. m.*
att riksdagen med anledning av proposition 1983/84:199 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

Särskilt yttrande

Kerstin Göthberg (c) och Larz Johansson (c) anför:

I vår motion 1983/84:2979 (yrkande 1) har vi yrkat avslag på propositionen då vi anser den vara ofullständig. Den saknar konkreta förslag i viktiga delar. Denna bedömning kvarstår i princip men vi har ändå valt att med undantag av en punkt (reservation 7) ställa oss bakom utskottets betänkande.

Våra skäl för detta är främst att frågan om svenskundervisning för vuxna invandrare nu måste bringas till en snar lösning och att vi i utskottsbehandlingen nått betydande framgångar i våra krav på förändringar av regeringens förslag. Detta har tagit sig uttryck i ett antal förslag från utskottet om tillkännagivanden till regeringen.

Socialförsäkringsutskottets yttrande 1984/85: 1 y

över proposition 1983/84: 199 om svenskundervisning för vuxna invandrare jämte motioner

Till utbildningsutskottet

Utbildningsutskottet har den 30 maj 1984 beslutat bereda socialförsäkringsutskottet tillfälle att yttra sig över proposition 1983/84: 199 om svenskundervisning för vuxna invandrare jämte motioner, i vad propositionen och motionerna avser socialförsäkringsutskottets verksamhetsområde.

Socialförsäkringsutskottet, som har att bereda bl. a. invandrarfrågor och studiesociala frågor, får med anledning härav anföra följande.

I propositionen förordas att ett nytt system för svenskundervisning för vuxna invandrare (sfi) skall genomföras fr. o. m. den 1 januari 1986. Avsikten med det nya systemet är att inordna sfi under ett samhälleligt ansvar, där staten fastställer mål och riktlinjer och även bidrar till finansieringen av verksamheten. Kommunerna föreslås få ett lagstadgat ansvar för att i första hand nykomna invandrare ges en grundläggande svenskundervisning (grund-sfi) som ett led i mottagandet i Sverige och som en introduktion till svenska förhållanden.

Efter introduktionsutbildning i form av grund-sfi skall påbyggnads-sfi kunna ges antingen inom ramen för arbetsmarknadsutbildningen i samband med en yrkesinriktad utbildning eller i studiecirkelform hos studieförbund. Statens finansiella åtaganden innebär bl. a. att den som deltar i sfi-undervisning beräknas kunna erbjudas i genomsnitt sammanlagt 600 timmars undervisning.

I såväl motion 2979 av Kerstin Göthberg m. fl. som motion 2985 av Per Unckel m. fl. framhålls att propositionen saknar ekonomiska bedömningar, ävensom förslag om statsbidragsregler och lagstiftning. Motionärerna anser att det därför inte är möjligt att ta ställning till propositionen utan att ett nytt fullständigt förslag bör föreläggas riksdagen. De yrkar på grund härav avslag på propositionen och anger samtidigt vissa principer och riktlinjer som enligt deras mening bör ligga till grund för en ny proposition i frågan. Även i motion 2981 av Jörgen Ullenhag m. fl. kritiseras propositionen för att den i flera avseenden är ofullständig och därför inte ger möjlighet till en helhetsbedömning.

Utskottet konstaterar att någon kritik mot propositionens förslag om att staten skall ha ramansvaret och även ange mål och riktlinjer för sfi-undervisningen inte har framförts motionsledes. Någon invändning har inte heller riktats mot förslaget om att kommunerna skall ha det omedel-

bara ansvaret för att grund-sfi-undervisningen kommer till stånd. Förslaget i denna del ligger också i linje med de riktlinjer för mottagandet av flyktingar och asylsökande som riksdagen godkände under föregående riksmöte (prop. 1983/84: 124, SfU 27, rskr 295). Riktlinjerna i fråga innebär bl. a. en förändring av formerna för mottagandet av flyktingar och asylsökande så att tiden för vistelse på statliga mottagnings- eller utredningsförläggningar nedbringas till mellan två och fyra veckor och att verksamheten därefter huvudsakligen genomförs i kommunal regi med stöd av statlig ersättning. Utskottet finner vidare att det råder en bred enighet om att det nuvarande splittrade systemet för sfi-undervisning bör förändras för att uppnå enhetlighet och samordning av resurserna, och utskottet kan helt ställa sig bakom de motiv som angivits i propositionen för en sådan förändring. Vad gäller utskottets ämnesområde anser utskottet att propositionen ger ett tillräckligt underlag för ett ställningstagande av riksdagen. Ett avslag på propositionen skulle dessutom innebära att reformen avsevärt fördröjs och det är, såsom också framhållits motionsledes, angeläget att så inte blir fallet. Utskottet vill i anslutning till kritiken mot att propositionen saknar lagförslag och finansieringsförslag erinra om att rätten till studiesocialt stöd vid grund-sfi inte avses bli reglerad i lag utan i förordningen (1976: 327) *om timersättning vid grundutbildning för vuxna m. m.* Finansieringen av förmånerna får på sedvanligt sätt behandlas vid prövningen av regeringens kommande förslag till anslag för studiesocialt stöd. Det anförda innebär att utskottet för sin del inte finner anledning biträda yrkandena i motionerna 2979 och 2985 om att regeringen skall lägga fram ett nytt samlat förslag om svenskundervisning för vuxna invandrare.

De förslag till ändrade riktlinjer som framförs i motionerna 2979, 2985 och 2981 berör till övervägande del frågor som ligger utanför socialförsäkringsutskottets verksamhetsområde. I ett par hänseenden finns det emellertid anledning för utskottet att närmare beröra propositionens förslag och de nämnda motionsförslagen, nämligen vad gäller möjlighet till sfi-undervisning för den som väntar på beslut i fråga om uppehållstillstånd och vad gäller rätten till studiesocialt stöd.

I propositionen anges att endast den som är kyrkobokförd i riket (med visst angivet undantag) skall ha rätt till sfi-undervisning. Förslaget innebär att den som väntar på beslut i fråga om uppehållstillstånd inte får delta i grund-sfi. I undantagsfall bör dock, framhålls det i propositionen, möjlighet till sfi-undervisning medges den som väntar på beslut om uppehållstillstånd om det kan ske utan merkostnader för staten och inom ramen för tillgängliga resurser.

Den nämnda begränsningen i rätten till sfi-undervisning motiveras främst med att de tidigare långa väntetiderna i fråga om beslut om uppehållstillstånd har nedbringats och att ytterligare åtgärder under senare tid vidtagits i syfte att snabbt få fram beslut om vilka som skall få rätt att stanna.

Motionärerna i motionerna 2985 och 2981 anser att även den som väntar på beslut om uppehållstillstånd skall få delta i grund-sfi. I den förstnämnda motionen framhålls att flertalet av dem som väntar på uppehållstillstånd tillåts stanna kvar i landet. Argumentet att man under väntetiden inte vet om utbildning över huvud taget blir till nytta är därför enligt motionärerna av begränsat värde jämfört med de vinster en snabb inledning av sfi-studier skulle medföra. I motion 2981 understryks att väntetiderna på beslut om uppehållstillstånd fortfarande är mycket långa och att svenskundervisning ofta är den enda meningsfulla sysselsättning som den enskilde invandraren har under den psykiskt mycket pressande väntetiden. Även i motion 2984 av Berit Oscarsson m. fl. har frågan om svenskundervisning under väntetiden tagits upp och motionärerna framhåller att propositionens förslag i denna del medför en reell försämring för dem som väntar på beslut om uppehållstillstånd fram till dess full effekt av den nya flyktingmottagningen nås.

Angelägenheten av att förkorta väntetiderna för dem som väntar på beslut om tillstånd att stanna i landet har vid ett flertal tillfällen understrukits från statsmakternas sida. Såsom framgår av propositionen har också åtgärder vidtagits för att handläggningstiderna i tillståndsärendena skall nedbringas. En väntetid av normalt högst fyra veckor hos invandrarverket har angetts som önskvärd. Om denna målsättning uppfylls kan enligt utskottets mening ingen erinran riktas mot propositionens förslag om att statsbidrag till grund-sfi endast bör utgå för undervisning till dem som erhållit tillstånd att stanna i landet. Skulle emellertid väntetiderna, generellt eller i enstaka fall, bli avsevärt längre än vad som förutsatts måste kommunerna under alla förhållanden söka ge den som väntar på beslut om tillstånd en meningsfylld sysselsättning. Utskottet förutsätter för dessa fall att statsbidragsreglerna kommer att utformas så att – även om sfi-undervisningen påbörjats redan under väntetid – detta inte hindrar att fullt statsbidrag utgår för undervisningen så snart beslut föreligger om tillstånd att stanna i landet. I likhet med föredragande statsrådet vill utskottet understryka vikten av att såväl den enskilde som studieanordnaren måste få besked om att ett eventuellt deltagande i grund-sfi under väntetiden inte kan inverka på beslutet i tillståndsfrågan.

I anslutning till yrkandet i motion 2977 av Stina Gustavsson och Rune Gustavsson om att svenskundervisning även framdeles bör förmedlas vid flyktingförläggningarna i Alvesta och Moheda vill utskottet erinra om vad som återgivits ovan (s. 2) beträffande riktlinjerna för mottagandet av flyktingar och asylsökande. Organiserat överförda flyktingar kommer enligt dessa riktlinjer att tas om hand två till fyra veckor på de statliga mottagningsförläggningarna i bl. a. Alvesta och Moheda innan de flyttar ut till ett eget boende. Under förläggningstiden bör enligt riktlinjerna normalt inte svenskundervisning påbörjas utan sådan undervisning skall ingå i de mottagningsinsatser som skall genomföras efter utflyttningen till en kom-

mun. Det kan dock även i framtiden i vissa fall bli nödvändigt med en längre tids vistelse i förläggningarna och flyktingarna kommer i sådana fall att kunna få svenskundervisning redan under förläggningstiden.

Beträffande studiesocialt stöd föreslås i propositionen att invandrare som deltar i grund-sfi skall få rätt till en timersättning enligt de bestämmelser som gäller vid grundutbildning för vuxna. Timersättningen utgör f. n. 38 kr. för den som har inkomstbortfall och 13 kr. för övriga. I enlighet med förslag i proposition 1983/84: 169 om kommunal och statlig utbildning för vuxna skall den som fyllt 16 men ej 20 år och som inte åsamkas inkomstbortfall få timersättning med tillsammans högst det belopp som motsvarar studiebidraget, f. n. 400 kr. per månad.

Utskottet biträder propositionens förslag om att en timersättning skall utgå till den som deltar i grund-sfi. Det är därvid särskilt värdefullt att timersättning föreslås utgå även i de fall deltagaren inte förlorar arbetsinkomst och att invandrare som ännu inte kommit in på arbetsmarknaden härigenom får en ekonomisk stimulans till att delta i grund-sfi. Med anledning av vad utskottet ovan anfört om grund-sfi för den som väntar på uppehållstillstånd finner utskottet anledning understryka att utskottet delar föredragandens uppfattning att timersättning inte skall utgå förrän tillstånd beviljats.

Beträffande timersättningens nivå föreslås i motion 2985 av Per Unckel m. fl. att den högre timersättningen skall utgå med 30 kr. Motionärerna vill med detta förslag skapa finansiellt utrymme för en sfi-undervisning som är 100 timmar längre än vad som förutsätts i propositionen. En längre studietid har också förordats i motion 2976 av Lars Werner m. fl.

Utskottet har i sitt av riksdagen godkända betänkande SfU 1983/84: 16 ansett det skäligt att såväl timstudiestödet som timersättningen vid grundutbildningen för vuxna för innevarande budgetår utgår med 38 kr. i timmen för den som åsamkas inkomstbortfall vid studierna. Utskottet har samtidigt avstyrkt motionsyrkanden om att ersättningen skall sänkas till 30 kr. i timmen. Utskottet finner det rimligt att den som deltar i grund-sfi och som förlorar arbetsinkomst erhåller samma kompensation härför som den som deltar i grundutbildning för vuxna. Utskottet anser att det faller utanför utskottets ämnesområde att ta ställning till hur många studietimmar som genomsnittligen behövs för att uppfylla de mål som föreslås gälla för sfi och till vars formulering (prop. s. 15) utskottet helt kan ansluta sig.

I motion 2981 framhålls att studiesocialt stöd bör utgå även vid påbyggnads-sfi och att det inte framgår av propositionen om detta är avsikten.

Påbyggnads-sfi förutsätts i propositionen komma att erbjudas invandraren antingen i samband med arbetsmarknadsutbildning eller i studiecirklar. Föredraganden framhåller att de studiesociala frågorna får lösas på för dessa studieformer vanligt sätt. Detta innebär att utbildningsbidrag kommer att utgå vid påbyggnads-sfi under arbetsmarknadsutbildning. Vid påbyggnads-sfi som anordnas som studiecirklar av studieförbunden kommer

ett tilläggsbidrag att utgå för cirkelverksamheten. Härigenom kommer cirklarna att berättiga till timstudiestöd enligt de bestämmelser som gäller för sådant stöd.

Förändringarna beträffande svenskundervisning för vuxna invandrare föreslås bli genomförda fr. o. m. den 1 januari 1986. Grund-sfi skall därvid enligt propositionen i första hand rikta sig till nya invandrare och utgöra ett led i mottagandet av dessa. Invandrare som vid systemets genomförande bott en längre tid i Sverige, s. k. gamla invandrare, förutsätts i första hand kunna få sitt behov av svenskundervisning tillgodosett inom påbyggnads-sfi. Under en övergångsperiod av fem år skall det dock finnas möjligheter för gamla invandrare att få grund-sfi när de har behov av sådan undervisning. Efter denna tidsperiod bör enligt föredragande statsrådet behovet av grund-sfi för gamla invandrare vara täckt. Hon framhåller i detta sammanhang att det är angeläget att information ges till berörda invandrare om dels de möjligheter att följa svenskundervisningen som står till buds innan det nya systemet träder i kraft, dels möjligheterna att få grund-sfi under övergångsperioden. Informationen förutsätts bli lämnad av studieanordnarna m. fl. Särskilda informationsinsatser beträffande gamla invandrare föreslås också ingå i uppgifterna för den organisationskommitté som skall tillsättas för det fortsatta arbetet med reformen.

I motionerna 2978 av Sivert Andersson m. fl., 2980 av Margareta Palmqvist och 2984 av Berit Oscarsson m. fl. framförs farhågor för att gamla invandrares behov av svenskundervisning inte kan täckas inom ramen för de resurser som kommer att anslås för det nya systemet. Motionärerna anser att även gamla invandrare måste tillförsäkras rätten till grund-sfi och att detta kommer att kräva ökade ekonomiska resurser med hänsyn till det stora behov av grund-sfi som föreligger för gamla invandrare.

Utskottet kan helt instämma i motionärernas uppfattning att det är väsentligt för alla invandrare att ha goda kunskaper i svenska språket vad gäller såväl möjligheterna att få en stark förankring i arbetslivet som möjligheterna att delta i samhällslivet. Utskottet anser dock att propositionens förslag lämnar utrymme för att tillgodose även gamla invandrares behov av svenskundervisning. Gamla invandrare i behov av grund-sfi kommer att kunna erbjudas sådan undervisning på samma villkor som nya invandrare. Aktiva åtgärder för att nå gamla invandrare med information om deras möjligheter att få sfi-undervisning kommer som nämnts också att övervägas inom organisationskommittén. Såväl SFI-kommittén som föredraganden har räknat med att gamla invandrares behov av grund-sfi bör kunna tillgodoses under en övergångstid av fem år. Utskottet har ingen anledning att nu ifrågasätta denna bedömning utan anser att det får ankomma på statsmakterna att efter utgången av denna tidsperiod ta ställning till vilket behov som i framtiden kan finnas av svenskundervisning och vilka resurser som då eventuellt kan behövas och i så fall kan anslås för ändamålet.

Utskottet behandlar slutligen yrkandet i motion 2976 av Lars Werner m. fl. om att riksdagen bör uttala att sfi bör finansieras genom en arbetsgivaravgift.

Såsom understrukits i propositionen kommer arbetsgivarna, genom redan existerande arbetsgivaravgifter till utbildningsbidrag för sfi-studier i arbetsmarknadsutbildning, att delvis bidra till finansieringen av det nya sfi-systemet. Med hänsyn till att invandringen från att tidigare ha varit en övervägande arbetskraftsinvandring numera ändrat karaktär, med en övervikt för flyktinginvandringen, anser utskottet att det är samhällets gemensamma ansvar att sörja för mottagningen av invandrare till Sverige. Utskottet kan därför inte biträda förslaget i motion 2976 om en finansiering av sfi enbart genom arbetsgivaravgifter. Utskottet förutsätter också att finansieringen av timersättningen vid grund-sfi helt sker med statsbidrag och att vuxenutbildningsavgiftsmedel inte tas i anspråk härför.

Stockholm den 16 oktober 1984

På socialförsäkringsutskottets vägnar
SVEN ASPLING

Närvarande: Sven Aspling (s), Nils Carlshamre (m), Elis Andersson (c), Börje Nilsson (s), Ralf Lindström (s), Lars-Åke Larsson (s), Gullan Lindblad (m), Ulla Johansson (s), Lena Öhrsvik (s), Siri Häggmark (m), Gunhild Bolander (c), Margó Ingvardsson (vpk), Nils-Olof Gustafsson (s), Barbro Nilsson i Visby (m) och Ella Johnsson (c).

Avvikande meningar

1. Nils Carlshamre, Gullan Lindblad, Siri Häggmark och Barbro Nilsson i Visby (alla m) anser:

dels att den del av utskottets yttrande på s. 31 som börjar med "Vad gäller" och slutar med "vuxna invandrare." bort ha följande lydelse.

Även om det råder enighet om ett behov av förändring av sfi-undervisningen anser utskottet att propositionen inte utgör en tillräcklig grund för att beslutens konsekvenser skall kunna överblickas. Propositionen innehåller varken ekonomiska bedömningar, statsbidragsregler eller förslag till lagstiftning, utan regeringen avser att återkomma senare till dessa frågor. Så länge ett samlat förslag till förändring av sfi-undervisning inte föreligger anser sig utskottet sakna möjlighet att ta ställning till enskilda delar av förslaget. Utskottet föreslår därför att utbildningsutskottet hemställer om avslag på propositionen.

dels att den del av utskottets yttrande på s. 33 som börjar med "Utskottet har" och slutar med "ansluta sig." bort ha följande lydelse.

Enligt utskottets mening är den av regeringen föreslagna omfattningen av sfi-undervisningen otillräcklig om målsättningen med undervisningen skall kunna uppfyllas. Utskottet förordar därför en ökning av grund-sfi-undervisningen med 100 timmar. För att detta inte skall leda till en kostnadsökning i förhållande till propositionens förslag bör timersättningen till den som förlorar arbetsinkomst fastställas till 30 kr. i stället för den i propositionen föreslagna timersättningen 38 kr.

2. Margó Ingvardsson (vpk) anser:

dels att den del av utskottets yttrande på s. 33 som börjar med "Utskottet anser" och slutar med "ansluta sig." bort ha följande lydelse.

Utskottet anser att förutsättningarna bland invandrarna att tillägna sig det svenska språket är av språkliga, utbildningsmässiga och kulturella skäl mycket olika, och att det är dålig politik och dålig ekonomi att avbryta en undervisning som bara har hunnit halvvägs därför att den pågått under ett stipulerat antal timmar. Någon övre gräns för det antal timmar undervisningen kan pågå bör enligt utskottets mening ej sättas om målsättningen för sfi skall uppfyllas. Som ett rent budgettekniskt hjälpmedel för att kunna beräkna medelsåtgången bör ett beräknat genomsnitt av 600–700 timmar användas.

dels att det avsnitt av utskottets yttrande på s. 34 som börjar med "Utskottet har" och slutar med "för ändamålet." bort ha följande lydelse.

När det gäller att tillgodose gamla invandrares behov av sfi är det i och för sig en rimlig målsättning att det kvardröjande behovet av grund-sfi, bl. a. som en följd av arbetsgivarens underlåtenhet att följa 240-timmarslagen, bör vara tillgodosett inom en övergångstid av fem år. Denna målsättning får emellertid inte tolkas så att nytillkommande invandrares rätt till sfi upphör efter fem år. Om en sådan tolkning skulle göras anser utskottet att det finns en uppenbar risk för att stora grupper kvinnor från vissa länder kan komma att utestängas från undervisning.

dels att den del av utskottets yttrande på s. 35 som börjar med "Såsom understrukits" och slutar med "anspråk härför." bort ha följande lydelse.

Enligt utskottets mening framstår det som stötande att arbetsgivaren enligt propositionen skall avlastas kostnader för svenskundervisningen för invandrare. I stället bör såsom föreslagits i motion 2976 undervisningen helt bekostas genom arbetsgivaravgifter.

3. Elis Andersson, Gunhild Bolander och Ella Johnsson (alla c) anför:

Vi delar principiellt den uppfattning som framförts i motion 2979 att propositionens förslag om svenskundervisning för vuxna invandrare är mycket ofullständigt och att det med viss välvilja möjligen kan karakteriseras som ett principförslag. De mest påtagliga bristerna i propositionen hänför sig emellertid till frågor som faller utanför socialförsäkringsutskottets verksamhetsområde. Vi kan därför ansluta oss till majoritetsyttrandet, men vill samtidigt markera att vårt slutliga ställningstagande till om förslaget i dess helhet bör avslås måste anstå till dess utbildningsutskottets betänkande föreligger till behandling i kammaren.

Arbetsmarknadsutskottets yttrande 1984/85: 1 y

om svenskundervisning för vuxna invandrare

Till utbildningsutskottet

Utbildningsutskottet har berett arbetsmarknadsutskottet tillfälle att yttra sig över proposition 1983/84: 199 om svenskundervisning för vuxna invandrare jämte motioner (1983/84: 2976–2985). Utskottet begränsar sitt yttrande till de delar av propositionen och berörda motioner som är centrala för utskottets ansvarsområde. Det innebär att utskottet nedan behandlar nämnda utbildnings betydelse för invandrarnas situation på arbetsmarknaden, utbildningens längd – som är av särskild betydelse i sammanhanget –, målgrupper för utbildningen, arbetsmarknadsutbildningens (AMU) och arbetsförmedlingars roll och det regelsystem som avses ersätta nuvarande lag (1972: 650) om rätt till ledighet och lön vid deltagande i svenskundervisning för invandrare. Frågor av detta slag återfinns inte i motionerna 1983/84: 2977 och 1983/84: 2982 som därför inte omfattas av utskottets yttrande. Detta innebär att utskottet kommenterar delar av följande motioner:

1983/84: 2976 av Lars Werner m. fl. (vpk)
2978 av Sivert Andersson m. fl. (s)
2979 av Kerstin Göthberg m. fl. (c)
2980 av Margareta Palmqvist (s)
2981 av Jörgen Ullenhag m. fl. (fp)
2983 av Elver Jonsson (fp) och Kenth Skårvik (fp)
2984 av Berit Oscarsson m. fl. (s)
2985 av Per Unckel m. fl. (m)

I propositionen används förkortningen sfi för svenskundervisning för invandrare, vilket utskottet också gör i det följande.

Utskottet kan först konstatera att kunskap i svenska språket har blivit av allt större betydelse för invandrarnas möjlighet att hävda sig på arbetsmarknaden. Som framhålls i propositionen var invandrarna som arbetskraft i hög grad efterfrågade under 1960-talet och i början av 1970-talet. Bristande kunskaper i svenska utgjorde då inget hinder för att få arbete. I dag är situationen en annan. Goda kunskaper i svenska språket har nu närmast blivit en förutsättning för att en invandrare skall kunna få ett arbete och behålla det. I detta förändrade läge utgör lagen om rätt till ledighet och lön vid deltagande i svenskundervisning för invandrare inte längre det instrument varigenom invandrarna kan tillförsäkras sfi. Tvärtom leder lagen i vissa situationer till att arbetsgivarna avstår från att anställa invandrare. Nya vägar måste alltså prövas när det gäller att ge invandrarna

de kunskaper i svenska språket som de behöver för att kunna hävda sig på arbetsmarknaden. Utskottet ser med tillfredsställelse att förslag med sådant syfte nu läggs fram.

I propositionen föreslås att målet för sfi skall vara att ge invandrarna sådana kunskaper i svenska språket samt om det svenska samhället och arbetslivet att de kan ta vara på sina rättigheter och påverka sin situation samt fullgöra de krav och skyldigheter som det dagliga livet bjuder. Undervisningen skall vidare bidra till att invandrarnas ställning på t. ex. arbetsmarknaden stärks, att de kan medverka i det kulturella, sociala, fackliga och politiska livet samt genomgå utbildning inom det reguljära vuxenutbildningssystemet i form av allmän grundutbildning och yrkesutbildning. Utskottet kan ansluta sig till denna målformulering.

Av särskild betydelse i sammanhanget är vilken utbildning som erfordras för att detta mål skall nås. I propositionen föreslås att sfi i genomsnitt skall uppgå till ca 600 timmar per person, varav s. k. grund-sfi i princip föreslås omfatta 400 timmar. För deltagare som uppfyller villkoren för deltagande i AMU och som går vidare till påbyggnadsutbildning förutsätts grund-sfi uppgå till i genomsnitt 300 timmar.

Utbildningens längd tas upp i flera motioner. Sålunda föreslås i motionerna 2979 och 2985 att grund-sfi skall kunna uppgå till 500 timmar. Vidare yrkas i motion 2976 att det inte skall finnas ett tak för utbildningens omfattning och i motion 2981 att det skall finnas möjlighet att gå utöver de 600 timmar som föreslås i propositionen.

Självfallet är det så, vilket poängteras i såväl propositionen som de aktuella motionerna, att behovet av sfi kommer att variera kraftigt med hänsyn till att invandrarna har mycket skiftande förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen. Det är sålunda inte troligt att alla invandrare behöver lika mycket och likadan svenskundervisning. Utskottet anser det därför mindre lämpligt att fixera ett bestämt antal timmars utbildning som alla skall genomgå. I stället bör målet för undervisningen anges. Olika invandrare kommer att behöva olika lång utbildning för att nå detta mål. Mot den bakgrunden och med hänvisning till vad som anförs i de nyss nämnda motionerna kan utbildningstiden behöva bli längre än det genomsnitt som anges i propositionen.

Målgrupperna för sfi tas upp i motionerna 2976, 2978, 2980, 2983 och 2984. Det kan därvid först erinras om att sfi enligt propositionen framför allt skall rikta sig till de nyinvandrande, dvs. till dem som kommit till Sverige tidigast under det föregående kalenderåret. Utskottet menar för sin del att det är en fördel att det härigenom ställs ett krav på att invandrarna så fort som möjligt påbörjar sfi. Erfarenheten visar nämligen att den som lärt sig att vistas i ett land utan kunskap i dess språk är svår att senare motivera för språkstudier. Inriktningen av sfi på nyinvandrande får emellertid inte innebära att invandrare som bott här en längre tid utesluts från sfi. Det kan enligt utskottets mening vara en lämplig målsättning att beho-

vet av grund-sfi för sådana invandrare tillgodoses inom fem år från det att den nya sfi-verksamheten inletts. Det kan emellertid inte uteslutas att det finns invandrare som bör kunna erbjudas utbildning även efter dessa fem år. Detta gäller bl. a. gruppen hemarbetande kvinnor.

Utskottet tillstyrker för sin del förslaget i propositionen att den del av undervisningen som motsvarar grund-sfi tas bort från AMU samt att AMU svarar för påbyggnads-sfi för de elever som uppfyller kraven för arbetsmarknadsutbildning. Med hänsyn till den omorganisation som förestår av AMU synes det mindre lämpligt att som föreslås i motion 2978 under ett övergångsskede tillåta grund-sfi inom AMU. Utskottet förutsätter dock att regeringen vidtar de åtgärder som är nödvändiga för att underlätta övergången till den nya organisationen. Mot den bakgrunden behöver motion 2978 inte föranleda någon åtgärd.

Kommunerna skall enligt propositionen svara för bl. a. information till invandrarna om deras möjligheter att delta i grundläggande svenskundervisning. Det erinras därvid om att arbetsförmedlingarna spelar en central roll när det gäller information till arbetssökande invandrare samt att ett samarbete mellan kommuner och arbetsförmedlingen gör det möjligt att nå ut till invandrarna. Utskottet har samma uppfattning men vill därutöver – som framhålls i motion 2978 – erinra om den roll de fackliga organisationerna kan spela när det gäller att söka upp och ge information till invandrare som redan varit någon tid här i landet.

När det gäller den principiella utformningen av i sammanhanget behövlig lagstiftning tillstyrker utskottet regeringens förslag. Nuvarande lag som ger ledighet med lön för svenskundervisning bör upphävas och ersättas med en rätt till ledighet för halvtidsstudier för grund-sfi med bibehållande av det anställningsskydd som finns i nuvarande lagstiftning. Påbyggnads-sfi avser som framhålls i propositionen grupper vars ledighet för studier bör prioriteras enligt 7 § i studieledighetslagen.

Vad i övrigt föreslås i propositionen och motionerna ger inte anledning till något uttalande från utskottets sida.

Stockholm den 18 oktober 1984

På arbetsmarknadsutskottets vägnar
FRIDA BERGLUND

Närvarande: Frida Berglund (s), Alf Wennerfors (m), Erik Johansson (s), Karin Andersson (c), Lars Ulander (s), Bengt Wittbom (m), Lahja Exner (s), Gustav Persson (s), Sonja Rembo (m), Elver Jonsson (fp), Sten Östlund (s), Bo Nilsson (s), Håkan Stjernlöf (m), Ingvar Karlsson i Bengtsfors (c) och Alexander Chrisopoulos (vpk).

Särskilt yttrande

Alf Wennerfors (m), Karin Andersson (c), Bengt Wittbom (m), Sonja Rembo (m), Elver Jonsson (fp), Håkan Stjernlöf (m) och Ingvar Karlsson i Bengtsfors (c) anför:

Vi vill liksom i motionerna 2979 och 2985 stryka under att propositionen om svenskundervisning är ofullständig och därför inte kan läggas till grund för ett ställningstagande från riksdagens sida i nuvarande skick. De mest påtagliga bristerna hänför sig emellertid till frågor som ligger utanför arbetsmarknadsutskottets ansvarsområde. Vi kan därför ansluta oss till utskottets skrivning men vill samtidigt markera att det bör ankomma på utbildningsutskottet att bereda förslagen i motionerna 2979 och 2985 om att propositionen i dess helhet bör avslås, liksom frågor som avser utbildningsanordnare, utbildningens utformning och omfattning m. m. Vi vill i sammanhanget erinra om att det i nyss nämnda motioner föreslås bl. a. att grund-sfi skall kunna uppgå till 500 timmar per person, en utökning i förhållande till propositionens förslag med 100 timmar.